

21. august 2012

Norsk innovasjonspolitik for digital tjenesteutvikling

Utarbeidet for Digitutvalget

For information on obtaining additional copies, permission to reprint or translate this work, and all other correspondence, please contact:

DAMVAD Norge A/S
Essendrops gate 3
0368 Oslo
Tel. +47 970 43 859
info@damvad.com
damvad.com

Copyright 2012, DAMVAD

Innhold

Executive summary	5
Sammendrag	6
Hvilke virkemidler er de mest relevante for digitale næringer	6
Innovasjon Norges tilskudd	6
Forskningsrådets programmer	8
SkatteFUNN	9
Lover og reguleringer	10
Avsluttende kommentarer	11
1 Bakgrunn og mandat	12
1.1 Mandat	12
1.2 Leserveiledning	12
2 Digitale næringer	13
2.1 Digital revolusjon	13
2.2 Hvilke næringer er digitale?	16
2.3 De digitale næringene vokser	16
2.4 De digitale næringenes bidrag til total verdiskaping	19
2.5 Virksomheten finner vi i byene	19
3 Det statlige virkemiddelapparatet	21
3.1 Innovasjon Norge	21
3.1.1 Om virkemidlene	22
3.1.2 Fordeling av tilskudd på næringer	22
3.1.3 Innovasjon Norges viktigste programmer for Digitale næringer	25
3.2 Forskningsrådet	26
3.2.1 Om virkemidlene	26
3.2.2 Fordeling av virkemidler på næringer	27
3.2.3 Beskrivelse av Forskningsrådets viktigste programmer for Digitale næringer	29
3.2.4 SkatteFUNN	34
3.3 SIVA	36
3.3.1 Om virkemidlene	36
3.3.2 Næringshager	37
3.3.3 Inkubatorer	38
4 Statlige investeringsordninger	39
4.1 Investinor	39
4.2 Såkornfond	40
4.3 Garanti-instituttet for eksportkreditt – GIEK	42
4.4 Universitetstilknyttede innovasjonsselskap (Technology Transfer Office)	42
4.5 Argentum	43

5	Internasjonale programmer	45
5.1	EUs rammeprogram for innovasjon og konkurranseevne - CIP	45
	5.1.1 Entreprenørskaps og innovasjonsprogrammet - EIP	45
	5.1.2 IKT-programmet – ICT-PSP	46
5.2	EUs 7. rammeprogram for forskning	46
6	Reguleringer og rammeverk	48
6.1	Konkurranseloven	48
6.2	Ekoloven	50
6.3	Nettnøytralitetsregulering	50
6.4	Patentregulering	50
6.5	Anskaffelsesregelverket	51
6.6	Medeierskapsloven	51
6.7	Kringkastingsloven	51
6.8	Merverdiavgiftsloven	52
6.9	Åndsverksloven	52
6.10	Fastprisavtaler/ innkjøpsavtaler/ produksjonsstøtte	52
6.11	Personvernlovgivning	53
6.12	Forbrukerrettigheter	53
	Vedlegg 1. Om det statistiske datagrunnlaget	54
6.13	Innovasjon Norge	54
6.14	Forskningsrådet	54
	Forskningsrådets programbevilgninger og andre aktiviteter	54
	SkatteFUNN	54
6.15	SIVA	54
	Vedlegg 2 Innovasjon Norges programmer	56
	Vedlegg 3 Forskningsrådets programmer	59

Executive summary

In this report, DAMVAD and Menon Business Economics have reviewed the relevant industrial policy instruments for digital industries, defined as J-industries in the NACE nomenclature of Statistics Norway¹.

Innovation Norway and The Research Council of Norway administer the major programs (and funding) for supporting innovation and research in industries. There are also more general regulations that can affect the development and innovation in the J-industry, as well as other policy instruments that we have discussed in the review. In this summary, however, we focus on Innovation Norway and The Research Council of Norway, since they are the largest and most important organizations in the innovation system of Norway.

Contributions from Innovation Norway to businesses in recent years, has been between 2500 and 3250 million NOK per year. The information sector, or businesses that are categorized as J-businesses in the NACE structure, received between 3 and 5 percent of all grants in the period 2005-2011. The reason why the percentage is low is that Innovation Norway also administers grants on behalf of the Ministry of Local Government and Regional Development, and the Ministry of Agriculture and Food.

If we exclude the grants earmarked to regional policy and agricultural policy, we find that the businesses in category J received 15 percent of the grants managed by Innovation Norway in 2011. This is quite high, considering that these businesses contribute to about 6.8 percent of value added

¹ Publishing activities, Motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities, Programming and broadcasting activities, Telecommunications, Computer programming; consultancy and related activities and Information service activities

in Norway. The share has increased significant since 2005 (0.5 percent in 2005).

From 2006 to 2011, the grants from The Research Council of Norway, varied between 5300 and 6800 million NOK. Most of the funds are targeted universities, research institutes and other public entities. This reflects the fact that most of the Norwegian research is organized by these types of organizations.

To get a picture of the distribution of funds from the Research Council that is directed toward market-oriented industry, we disregarded the funds allocated to research organizations, universities, health agencies and other public entities, designated as category M, P, O and Q in the NACE-nomenclature.

For market-oriented industry, The Research Council of Norway has managed between 800 and 1000 million NOK these last six years (from 2006 to 2011). The share of funding allocated to J-industries has been relatively stable in these years and the share has remained at over 15 percent.

The main conclusion of the review that DAMVAD and Menon have conducted, is that the Norwegian governmental instruments that are designed to help the businesses with innovation and research, has largely seen the J-industry's growing importance in and for the Norwegian economy.

It does not mean that one should not have continued attention on the distribution of the measures that are managed by Innovation Norway and the Norwegian Research Council. It is only when these funds are directed towards national research and development and not towards other policies, such as agriculture or regional policy, that the digital industry (J-businesses) get good scores.

Sammendrag

Hvilke virkemidler er de mest relevante for digitale næringer

I denne rapporten har vi gjennomgått de relevante næringspolitiske virkemidlene for digitale næringer, spesifisert som J-næringene i NACE-nomenklaturen til Statistisk sentralbyrå.² Gjennomgangen er relativt omstendelig, som følge av at det totale virkemiddelapparatet i landet er mangeslunkent, og som følge av at oppdragsgiver ønsket en vurdering av hele apparatet. Rapporten tar for seg både det statlige virkemiddelapparatet, statlige finansieringsordninger samt lover og regler som kan ha betydning for de digitale næringene. Imidlertid er deler av virkemiddelapparatet mer relevant for de digitale næringene enn andre, og det er disse vi framhever i dette sammendraget.

Innovasjon Norge og Forskningsrådet forvalter de viktigste programmene (og midlene) for støtte til innovasjons- og forskningsprosjekter. Programmene formidler betydelig statlig støtte direkte til bedrifter. Fordi de digitale næringene i stor grad representerer en «ny» teknologi hvor offentlig støtte kan bety mye for evnen til å igangsette risikable innovasjons- og forskningsprosjekter er det særlig interessant å undersøke om Innovasjon Norge og Forskningsrådet innenfor sine programmer ivaretar informasjonssektoren på lik linje med andre viktige næringer.

Det er for øvrig viktig å merke seg at det er stor forskjell på Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Det må nok kunne sies å være mer ressurskrevende og komplisert for en bedrift å få tilgang på forskningsmidler, enn det vil være å få tilgang på bedriftsutviklingstilskudd fra Innovasjon Norge.

² Forlagsvirksomhet, Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, Radio- og fjernsyns-kringkasting, Telekommunikasjon, Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og Informasjonstjenester

Forskningsmidler er beregnet for bedrifter som driver utstrakt Forskning- og utviklingsvirksomhet (FoU), og det er nærliggende å tro at dette i hovedsak dreier seg om store og godt etablerte bedrifter. Forskningsrådet er med andre ord ikke uten videre relevant for bedrifter uten etablert forskningskompetanse. Unntaket her er antakelig SkatteFUNN, som er en ordning som skal være lett tilgjengelig for bedrifter i alle faser – så lenge de driver med FoU.

Oppmerksomheten om Innovasjon Norge og Forskningsrådet, betyr ikke at andre næringspolitiske virkemidler og næringsrettet lovverk er ubetydelig for de digitale næringene. Disse øvrige ordningene og lovverket vil imidlertid primært være av indirekte betydning. I sammendraget oppsummerer vi også de mest sentrale lovene og reguleringene som vi mener kan ha betydning for innovasjon i digitale næringer.

Innovasjon Norges tilskudd

Tilskuddsbeløpene fra Innovasjon Norge til bedrifter har de siste årene ligget på mellom ca. 2500 og 3250 mill. kr årlig.³

Informasjonssektoren, eller kategori J i NACE-strukturen, har mottatt mellom 3 og 5 pst. av alle tilskuddene i perioden 2005-2011. Årsaken til at andelen er såpass lav er at Innovasjon Norge også forvalter tilskudd på vegne av Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Totalt 26 pst. av Innovasjon Norges virkemidler (2011-tall) er øremerket næringsvirksomhet i distriktskommuner eller landbruksnæringer.

Dersom vi kun hadde sett på tilskuddene som Innovasjon Norge forvalter på vegne av Nærings- og

³ I 2011-kroner. Merk at det i 2009 ble gitt ekstra mye tilskudd som følge av finanskrisen

handelsdepartementet, ville bildet sett annerledes ut. I 2011 fikk bedriftene i informasjonssektoren (J-næringen) 15 pst. av disse tilskuddene. Med tanke på at informasjonssektoren bidrar med ca. 6,8 pst av verdiskapingen i markedsrettet fastlandsbasert næringsliv, er denne andelen relativt høy.

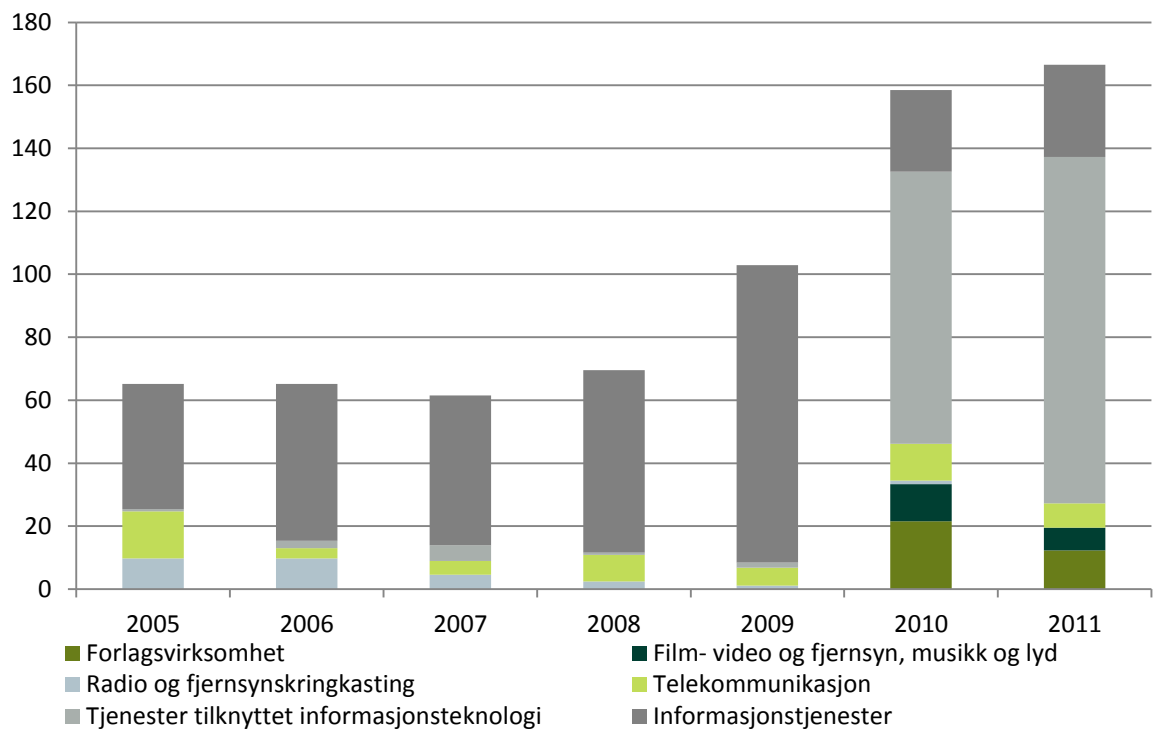
Tilskudd fra Innovasjon Norge som har tilfalt informasjonssektoren, har økt reelt de siste sju årene, og andelen som har tilfalt sektoren har også gått opp. Figur 1 viser fordelingen av tilskudd innenfor de ulike J-næringene.

Fra 2009 til 2011 har det vært en markant økning i tilskuddsmidler til alle typer av J-næringer, unntatt informasjonstjenester som har fått en nedgang.

Særlig tjenester tilknyttet informasjonsteknologi har fått en markant økning de siste årene, og da spesielt Programmeringstjenester. Bedriftene innenfor denne kategorien har ikke fått noe tilskudd før 2009, men fra 2010 har de fått en stor andel av tilskuddsmidlene.

FIGUR 1

Fordeling av Innovasjon Norges tilskuddsmidler innenfor J-næringene, mellom 2005 og 2011. 2011-mill. kr.

Kilde: Innovasjon Norge

Forskningsrådets programmer

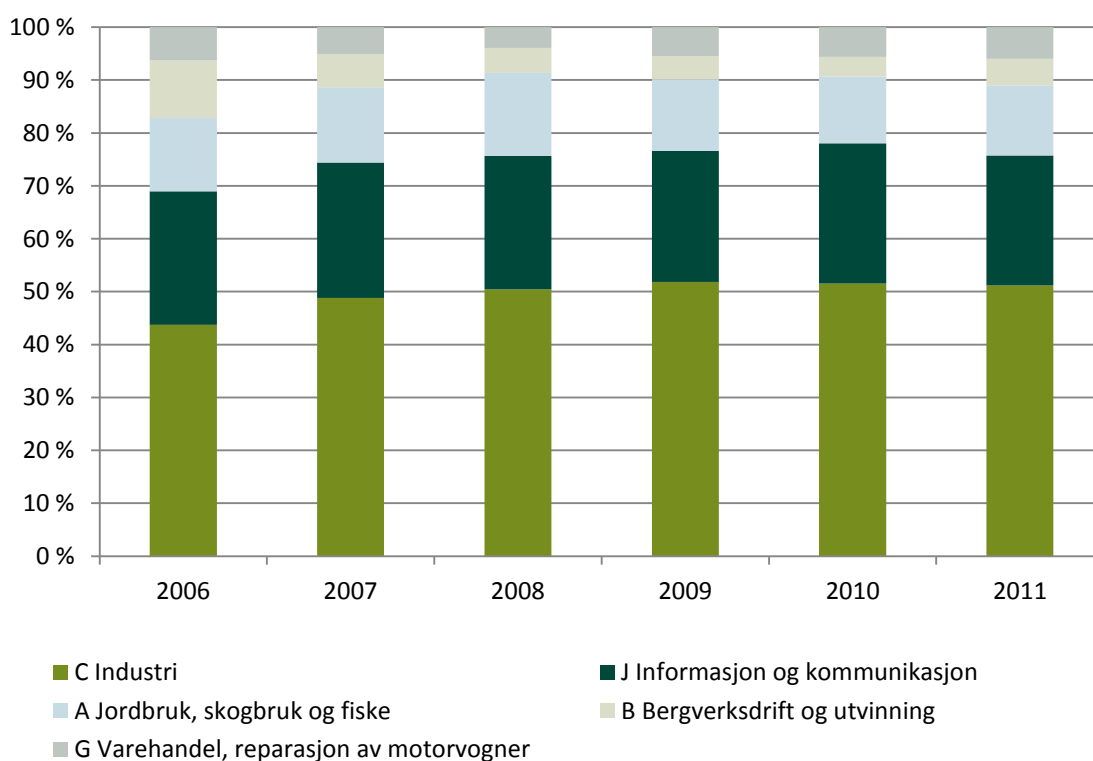
Fra 2006 til 2011 har Forskningsrådets virkemidler ligget på mellom ca. 5300 og 6800 mill. kr.⁴

Mesteparten av midlene Forskningsrådet forvalter går til virksomheter innenfor næringsområdene M, Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (ca. 45 pst. i 2011), og P, Undervisning (ca. 34 pst. i 2011).⁵

Fordelingen er som forventet og følger av at det meste av norsk forskning organiseres av forskningsinstitusjoner, universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Forskningsmidlene, som disse aktørene disponerer, kan være svært relevante også for digitale næringer, eksempelvis ved at det forskes på tematikk som er relevant. Men det er altså universiteter og andre forskningsinstitusjoner som står som søkere av forskningsmidlene.

FIGUR 2

Fordeling av Forskningsrådets virkemidler på næringer, unntatt næringskategori M, P, O og Q.

Kilde: Forskningsrådet

⁴ Disse beløpene inkluderer forskningsprogrammer, men også andre satsinger og oppgaver Forskningsrådet må gjennomføre, eksempelvis forvaltningsoppgaver (SkatteFUNN holdes utenfor).

⁵ I henhold til statistikk oversendt fra Forskningsrådet. Se også vedlegg 3.

For å få et bilde av fordelingen av midler fra Forskningsrådet som er direkte rettet mot markedsrettet virksomhet, har vi sett bort fra midlene som tilfaller forskningsvirksomheter, universiteter, helsevirksomheter og andre offentlige virksomheter, spesifisert som kategori M, P, O og Q i NACE-nomenklaturen. Til næringer utenom disse næringskategoriene har Forskningsrådet forvaltet mellom 800 og 1000 mill. kr. de siste seks årene.

Andelen av forskningsrådets midler som tilfaller J-næringer har vært relativt stabil de siste årene (dersom vi ser bort fra kategori M, P, O og Q), og har holdt seg på i overkant av 15 pst, jf. Figur 2.

De viktigste programmene for digitale næringer som Forskningsrådet forvalter er:

- FORNY2020
- Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT (VERDIKT)
- Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA)

J-næringene får også en god del tilskudd gjennom store forskningsprogrammer som i utgangspunktet er rettet mot andre næringer. Dette henger sammen med at informasjonssektoren er viktig i de fleste andre næringene.

Når det gjelder FORNY og BIA programmene har andelen av programmenes tilskudd som tilfaller J-næringene gått ned den siste seksårsperioden (2006-2011). Når det gjelder FORNY-programmet har også tilskuddsbeløpene blitt redusert over tid, mens for BIA programmet er det totale tilskuddsbeløpet som tilfaller J-næringer gått opp.

Når det gjelder VERDIKT har andelen til J-næringene økt, og tilskuddsbeløpene som tilfaller J-næringene har også økt betraktelig (276 pst.) mellom 2006 og 2011. Dette henger også sammen

med at programmet, økonomisk sett, har blitt dobbelt så stort som det var i 2006.

SkatteFUNN

SkatteFUNN gir skatteyttere som driver virksomhet i Norge et fradrag i skatt til forsknings- og utviklingsprosjekter. Ordningen er rettighetsbasert, hvilket innebærer at om FoU-prosjektet godkjennes har bedriftene krav på henholdsvis 20 og 18 pst.⁶ fradrag i skatt knyttet til FoU-aktiviteten i prosjektet, etter visse kriterier. Ordningen gjelder for alle skattepliktige bedrifter i Norge, og bedriften trenger ikke være i skatteposisjon for å få støtte. Dersom bedriften ikke er i skatteposisjon blir fradraget utbetalt kontant, som et tilskudd. SkatteFUNN-ordningen har godkjent totale fradrag i virksomheter på mellom 1500 mill. kr og 1800 mill. kr mellom 2007 og 2011.⁷

SkatteFUNN-ordningen er ikke tilpasset noen særskilte næringer, og man skulle derfor anta at fradragene fordeles på næringer noenlunde i tråd med hvor forskningsintensive de er, selv om ordningene er avgrenset mot bedrifter med mange store forskningsprosjekter. Det er spesielt interessant å se om fradragene til de digitale næringene er nær disse næringenes andel av verdiskapingen i fastlandsbasert næringsliv på rundt 6,8 pst.

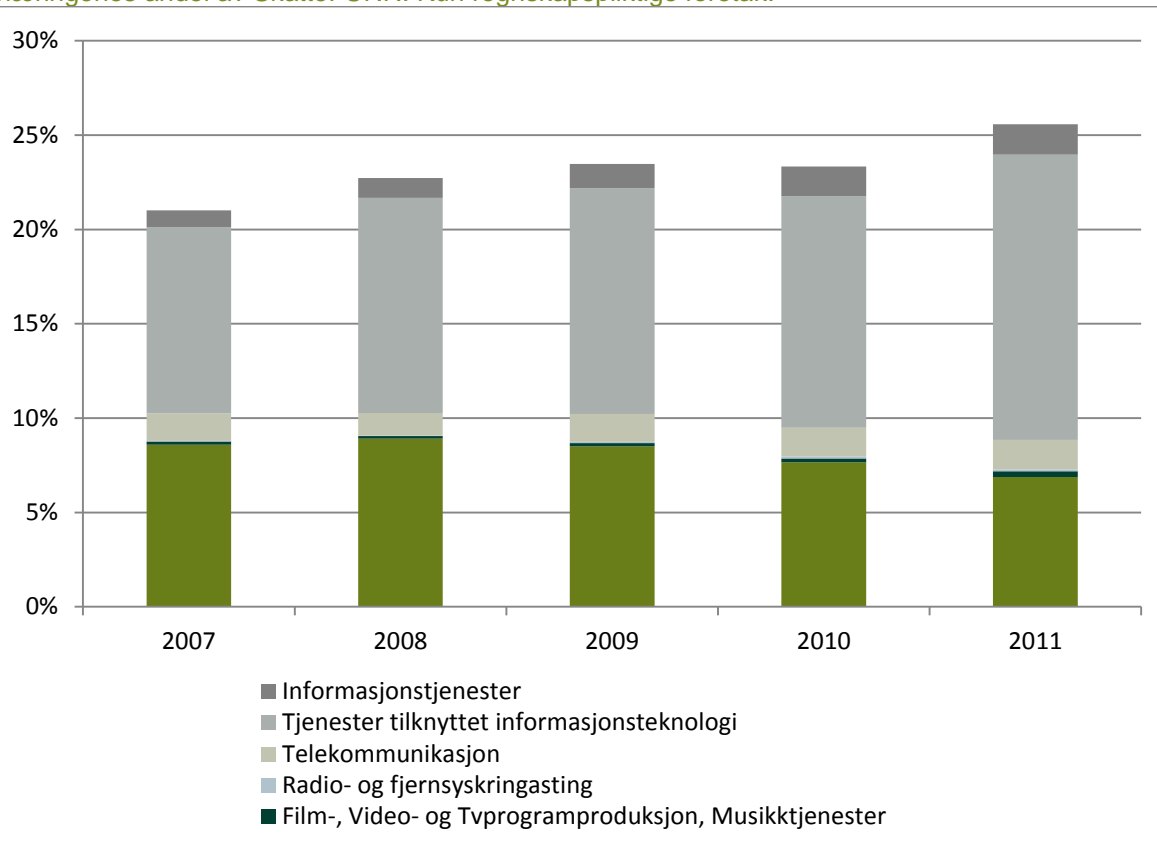
Som det fremkommer av statistikken til Forskningsrådet, får de digitale næringene relativt godt gjennomslag i SkatteFUNN-ordningen. Av alle skattefradrag som Forskningsrådet godkjente i perioden mellom 2007 og 2011, utgjør fradragene til J-næringene mellom 19 pst. og 25 pst. Den relativt høye andelen kan tilsa at J-næringene er mer

⁶ Små- og mellomstore bedrifter har krav på 20 pst., mens store bedrifter har krav på 18. pst.

⁷ Statistikken viser fradrag som Forskningsrådet har godkjent. Det er Skatteetaten som tar endelig avgjørelse.

FIGUR 3

J-næringenes andel av SkatteFUNN. Kun regnskapspliktige foretak.

Kilde: SkatteFUNN, DAMVAD og Menon

forskningsintensive enn gjennomsnittet av markedsrettede næringer.

Innad i kategori J er det imidlertid noen forskjeller, jf. Figur 3 og det er særlig tjenester tilknyttet informasjonsteknologi som ser ut til å få utbytte av ordningen, da særlig programmeringstjenester og konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi.

Forlagsvirksomhet har tradisjonelt ligget høyt, men har også gått noe ned over tid. Som del av forlagsvirksomhet inngår utgivelse av programvare for dataspill og utgivelse av annen programvare, og det er særlig disse næringene som får fradrag gjennom SkatteFUNN. Disse næringene har også fått mer og mer godkjente fradrag over tidsperioden.

Lover og reguleringer

En konsekvens av den digitale revolusjonen er konvergens mellom markeder og næringer som tidligere var nokså adskilte: telekommunikasjon, forlag, film, video, fjernsyn og radio. Disse næringene opererer i økende grad på en digital plattform og er dermed i økende grad i direkte konkurranse med hverandre som innholdsleverandører.

I tillegg finner vi en konkurranse mellom ulike plattformer for å distribuere digitale tjenester. For eksempel kan man benytte taletjenester og sms fra egen teleoperatør, eller man kan benytte lignende tjenester via Internett som voice over IP (VoIP) og instant messaging (IM). Bøker kan kjøpes i bokhandelen eller lastes ned i en digital versjon fra

Internett. Man kan se TV via det digitale bakkenettet, eller streame sendingene via Internett.

Denne frikoblingen mellom aksess og tjenester/innhold, i tillegg til konvergensen mellom ulike markeder, blir påvirket av rammebetingelsene. Aksessleverandørenes muligheter til å prioritere trafikken i nettet kan for eksempel påvirke kvaliteten på tjenestene som leveres. Dersom reguleringen ikke gir aksessleverandørene mulighet til å prioritere ulike tjenester, som live streaming av TV sendinger, kan det være vanskelig å få god nok kvalitet på denne tjenesten.

Det er mange reguleringer som berører disse næringene på samme måte som det berører alle næringer, men vi har i dette prosjektet konsentrert oss om konkurranseloven og regulering som særlig påvirker informasjonssektoren.

Kapittel 6 gir en oversikt over reguleringene vi har gått igjennom i denne rapporten, og vår vurdering av hvorvidt reguleringen kan være en barriere mot digital tjenesteutvikling, elektronisk handel og verdiskaping. I kapitlet beskrives disse reguleringe-

ne og vår begrunnelse for vurderingen noe nærmere.

De reguleringene som vi tror det kan være hensiktsmessig å se nærmere på hvorvidt er en barriere, er oppsummert i tabellen under.

Avsluttende kommentarer

Hovedbildet av gjennomgangen som DAMVAD og Menon har gjennomført, er at de delene av de næringsrettede virkemidlene som er rettet mot innovasjon og forskning i stor grad har sett J-næringenes voksende betydning i og for norsk økonomi.

Det betyr ikke at en ikke bør ha fortsatt oppmerksomhet på hvordan fordelingen av Innovasjon Norges og Forskningsrådets virkemidler er. Det er når disse midlene rettes mot nasjonal forskning og utvikling og ikke andre hensyn, som eksempelvis landbruks- eller distriktpolitikk, at de digitale næringene får godt utslag

FIGUR 4

Reguleringer som *kan* skape barrierer for digitale næringer

Regulering	Kommentar
Nettnøytralitetsregulering	Ikke innført p.t., men kan potensielt ha stor innvirkning på innovasjon i informasjonssektoren
Patentregulering	Uklart om patentreguleringen er tilpasset den digitale virkeligheten, eller om den hemmer innovasjon
Anskaffelsesregelverket	Uklart om tolkningen av regelverket er tilpasset den digitale virkeligheten, eller om den hemmer innovasjon.
Merverdiavgiftsloven	Ulike momsregler for ulike typer innhold avhengig av distribusjonskanal som diskriminerer digitale tjenester
Fastprisavtaler/ innkjøpsavtaler/ produksjonsstøtte	Subsidieringsordninger til innhold/tjenester som konkurrerer på markeder som er delvis overlappende og som diskriminerer digitale tjenester

Kilde: Menon

1 Bakgrunn og mandat

1.1 Mandat

Digitalutvalget har gitt DAMVAD og Menon i oppdrag å utarbeide et notat som skal beskrive den smale og brede innovasjonspolitikken knyttet til informasjonssektoren (kategori J i NACE-nomenklaturen SN2007^{8,9}). Notatet skal benyttes som informasjonsgrunnlag i arbeidet Digitalvalget gjør for å identifisere eventuelle barrierer mot digital tjenesteutvikling, elektronisk handel og verdiskaping.

Den smale innovasjonspolitikken dreier seg om virkemiddelapparatet og hvordan dette påvirker næringsdrivende som leverer digital tjenesteutvikling, mens den brede innovasjonspolitikken er all politikk (reguleringer mv.) som påvirker innovasjon innen «digitaløkonomien».

Hovedvekten av arbeidet har ligget på å identifisere hvordan det smale virkemiddelapparatet er tilpasset de digitale næringene, og særlig Innovasjon Norge og Forskningsrådet som er de viktigste aktørene i innovasjonssystemet.

1.2 Leserveiledning

Kapitlene i rapporten er bygget opp etter type virkemiddel, etter et innledende kapittel om den digitale revolusjonen i kapittel 2. I kapittel 2 presiserer vi også hva vi definerer som digitale næringer i denne rapporten.

Det tyngste kapittelet, kapittel 3, omhandler det statlige virkemiddelapparatet, Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIVA. Det er særlig Innovasjon Norge og Forskningsrådet som forvalter næringsrettede midler.¹⁰

I kapittel 4 gjennomgås kort statlige investeringsordninger. Her har staten en mer indirekte rolle, enn gjennom det apparatet som beskrives i kapittel 3.

I kapittel 5 gjennomgås de største Europeiske forskningsprogrammene, og hvordan de digitale næringene i Norge får utnyttet disse.

Den brede næringspolitikken omtales i kapittel 6. Her gjennomgår vi kort ulike statlige reguleringer og lovverk som vi tror kan ha betydning for utviklingen i de digitale næringene.

I stedet for å ha et oppsummeringskapittel, er rapportens hovedfunn oppsummert i sammendraget foran.

⁸ NACE er en forkortelse for Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne (Statistisk klassifisering av økonomisk aktivitet i EU). NACE er en statistisk standard for næringsgruppering og er grunnlaget for koding av næring på foretak og bedrifter i Enhetsregisteret i Brønnøysundregistrene og i Statistisk sentralbyrås registre.

⁹ NACE J består av følgende næringer: Forlagsvirksomhet, Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, Radio- og fjernsynskringkasting, Telekomunikasjon, Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og Informasjonstjenester

¹⁰ I konkurransegrunnlaget ble vi bedt om å undersøke KLIF og DIFI og andre relevante virksomheter. Vår gjennomgang viser at ingen av disse to forvalter støtteordninger til næringer, og vi kunne heller ikke finne flere relevante aktører enn de som er inkludert i oversikten. Unntaket er muligens Enova, men de hadde ikke mulighet til å gi oss noe statistikk innenfor prosjektets tidsramme.

2 Digitale næringer

2.1 Digital revolusjon¹¹

Behovet for å definere en politikk for digitale næringer, må sees på bakgrunn av at vi fremdeles er preget av en teknologisk revolusjon som brøt gjennom for om lag 20 år siden.

Verden rundt 1990 fikk en ny rytme og dynamikk innenfor politikk, økonomi, og teknologi. Sovjetunionen ble oppløst i 1991, Verdenshandelen ble stadig mer liberalisert, bl.a. gjennom etableringen av World Trade Organization i 1994, folkerike land som Kina og India ble integrert i den internasjonale markedsøkonomien, og verden fikk etableringen av World Wide Web (WWW) i 1991/1992.

Den teknologiske revolusjonen knyttet til WWW falt altså sammen med flere andre langtrekkende politiske endringer i verden. Til sammen har virkningen vært at all næringsvirksomhet har blitt endret, og disse endringene pågår fremdeles.

IKT-revolusjonen har spilt en nøkkelrolle som endringskraft. Teknologien gjør at kommunikasjon mellom mennesker – både i og utenfor næringslivet – nå kan skje på stadig flere måter til stadig lavere kostnad. Digitaliseringen har forsterket globaliseringen av markedene, samtidig som helt nye næringer er skapt og nye måter å drive næringsvirksomhet på har oppstått.

IKT har skapt en helt ny infrastruktur for utveksling av informasjon. Denne nye infrastrukturen har drastisk redusert kostnadene ved formell samhandling. Alle former for transaksjoner, både av penger, data, informasjon og ideer har blitt drastisk mye enklere – og billigere.

Når verden opplever store kunnskapsmessige gjennombrudd får det betydning for alt vi gjør. Økonomisk er betydningen knyttet til utvikling av nye og bedre tjenester og produkter, eller om det samme kan gjøres på en smartere måte med mindre ressursinnsats.

Produktivitetsgevinster er kilde til all økonomisk framgang, og IKT-revolusjonen har de siste 20 årene bidratt til store produktivitetsgevinster i både næringsliv og samfunn. Størst har endringen vært i de næringene som har vært tidlig ut i bruk av IKT. Figur 5 viser utviklingen i enkelte brede næringsgrupper.

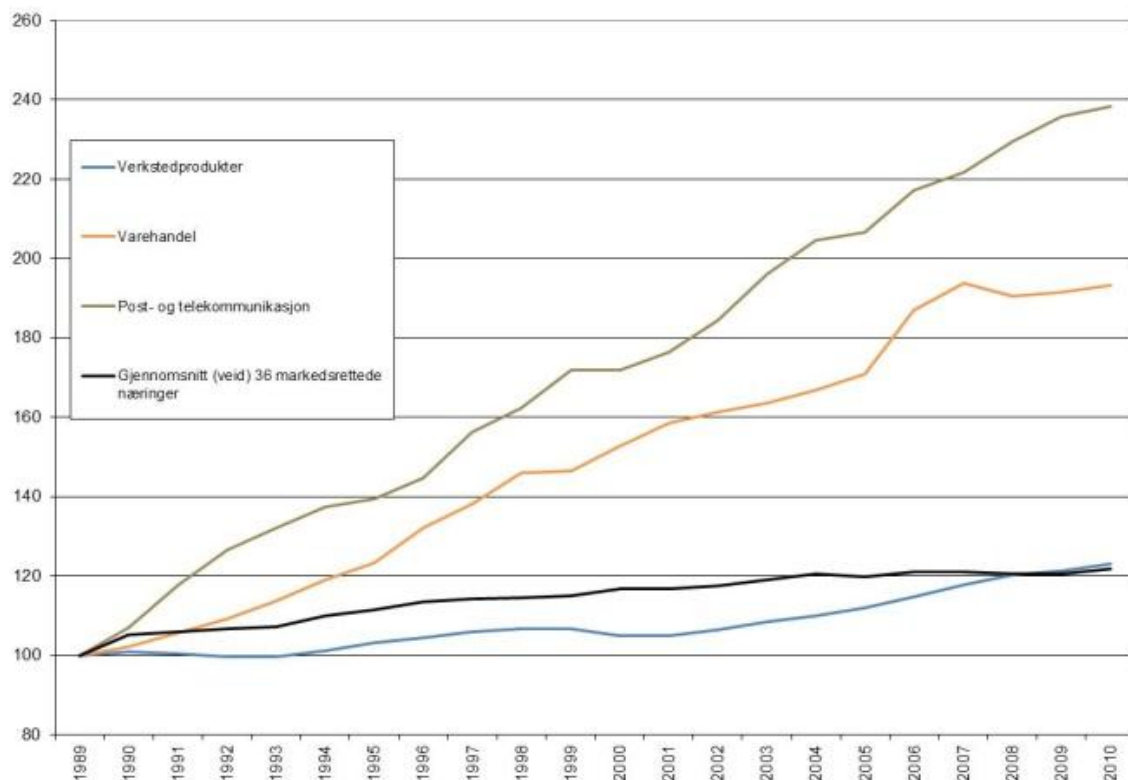
Selv om næringssektorene omfatter tildels meget ulike typer virksomheter, er bildet tydelig. Næringer som er intensive i IKT-bruk, slik som telekommunikasjoner og varehandel (sterkt forbedrede logistikksystemer) har langt sterkere produktivitetsframgang enn andre næringer. Det samme gjelder bank og finans (overføring av penger), men her er produktivitetsutvikling vanskelig å måle. Vi har også tatt med utviklingen i en mekanisk næring som verkstedindustri, som omfatter mange svært teknologisk virksomheter. Også denne næringsgruppen har de siste årene hatt en høyere produktivitetsvekst enn gjennomsnittet for markedsrettede virksomheter.

IKT har ikke bare gitt en ny infrastruktur for informasjonsutveksling. Gjennom utviklingen av WWW og en rekke nye tilpassede digitale tjenester, er en ny kommunikasjonskanal skapt. Kommunikasjon er langt mer enn utveksling av data, og har gitt opphav til ytterligere produktivitetsfremmende endringer. I langt større grad enn tidligere er det mulig å utvikle globale organisasjoner, noe som igjen får betydning for arbeidsdeling mellom land og innad i bedriftene.

¹¹ Omtalen i dette kapitlet bygger på Hansen m. fl. (2008), hvor prosjektmedarbeider i dette prosjektet tok aktiv del. Hansen I. L., G. Hernes, J. M. Hippe, K. O. Kalhagen, O. Nafstad, R. Røtnes og Å. A. Seip (2008): Det norske IKT-samfunnet – scenarier mot 2025. Sluttrapport i prosjektet IKT og samfunnsutvikling

FIGUR 5

Utvikling i totalfaktorproduktivitet i utvalgte sektorer. 1990- 2010. Indeksert. 1990=100

Kilde: SSB, bearbejdet av DAMVAD

De samme mulighetene oppstår i vår fritid. Uavhengig av bosted, kan man få informasjon om og delta i et stadig voksende mangfold av aktiviteter. Politiske og kulturelle debatter kan gå lenge på nettsamfunn før det når øvrig media. Informasjon om begivenheter sprer seg fra mobil til mobil i ukjent omfang, før det formelt blir offentlig. Møter i frivillige organisasjoner blir mer preget av behov for sosiale møteplasser enn av informasjonsutveksling.

For å sette endringene i perspektiv, kan det være nyttig å minne om at IKT ikke er det første teknologiske jordskjelvet i moderne tid. Bilen skapte lignende endringer, med nye veier, nytt bosettingsmønster, nye kulturelle uttrykksformer, nye måter å

organisere samfunnet på - en hel næring etablert med forhandlere, bensinstasjoner, verksteder, bygge- og anleggsarbeid osv. For ikke å nevne alle andre felt der bilen spiller en implisitt rolle; helse- og sosialpolitikk, familiepolitikk, næringspolitikk osv.

Felles for alle teknologiske "jordskjelv" er et utviklingsforløp der teknologien går fra sin spede begynnelse med standardisering og produksjon, til en mellomfase preget av innovasjoner og utvikling av nye anvendelsesområder, til en mer moden fase hvor infrastrukturen er samfunnskritisk – vi klarer oss ikke uten. De samfunnsmessige konsekvensene av teknologien tiltar nærmest eksponentielt og teknologien veves inn i alle sider av økonomi og samfunnsforhold.

Et annet fellestrekk ved de teknologiske "jord-skjelvene" er at de har utfoldet seg i et samspill med store organisatoriske endringer i arbeidslivet. Samspill mellom innføringen av ny teknologi og organisatoriske endringer er ikke nødvendigvis smertefritt. Endringer kan være både kostnads-krevende og ta tid. Avkastningen ligger i økt framtidig produktivitet.

Nye teknologier har heller ikke bare positive sider. Bilen dreper og bilen ødelegger miljøet – ikke bra, vil de fleste mene. Samtidig muliggjør den kommunikasjon, og den gjør småbarnsforeldres liv mindre umulig – som gleder de fleste. På tilsvarende måte gir utbredelsen og nye bruksmønstre av IKT stadig større utfordringer knyttet til blant annet personvern og sårbarhet. Glede over nye anvendelsesområder går altså hånd i hånd med nye bekymringer.

Få infrastrukturevolusjoner har spredt seg like hurtig som IKT-revolusjonen. Flere har sammen-

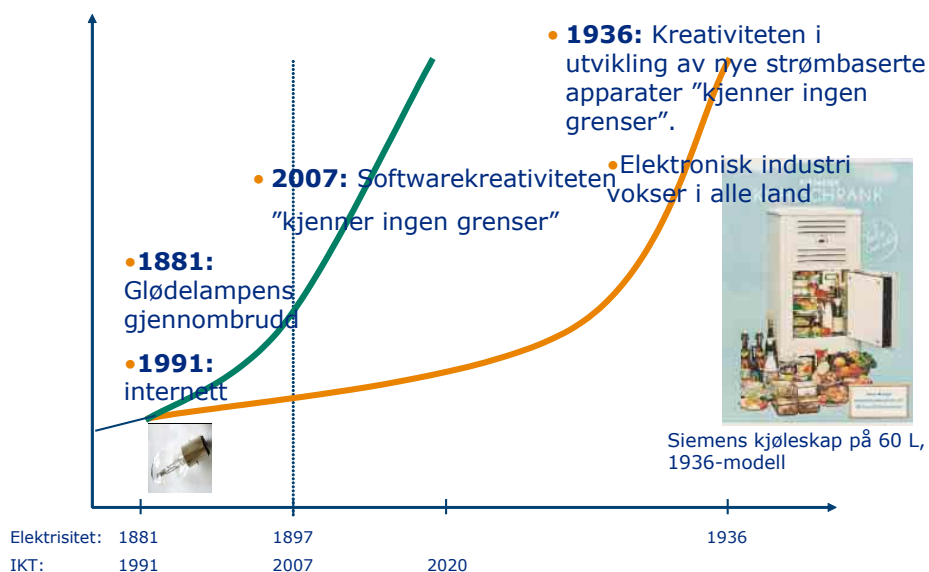
lignet utbredelsen av IKT med utbredelsen av elektrisitet. Fasene knyttet til standardisering og produksjon er parallelle. Figur 6 anskueliggjør disse parallellene, men illustrerer også at IKT-bruken sprer seg langt hurtigere enn elektrisiteten gjorde hundre år tidligere.

Den revolusjonære utviklingen beskrevet over understreker at det ikke uten videre er lett å utvikle politikk og næringspolitiske virkemidler tilpasset både nye næringer og endrede rammebetingelser for eksisterende næringer. Generelt utvikler politiken seg saktere enn teknologi i perioder preget av raske teknologiske endringer. Årsaken er at beslutningstagere, som andre, er preget av virkelighetsoppfatninger fra egen oppvekst, samtidig som politiske og forvaltningsmessige beslutningsprosesser nødvendigvis krever tid. IKT-revolusjonen har imidlertid nå virket så lenge at det er rimelig å vente at det næringspolitiske politikkområdet har tilpasset seg.

FIGUR 6

Utviklingstrekk elektrisitet vs. IKT

Virkninger på økonomisk vekst

Kilde: Hansen m.fl (2008)

2.2 Hvilke næringer er digitale?

Det er nødvendig å definere nærmere hva som menes med digitale næringer. Denne beskrivelsen vil i neste omgang bidra til å kunne vurdere relevansen av de ulike virkemidlene som finnes nasjonalt.

Som nevnt ovenfor er en rekke næringer berørt – til dels sterkt berørt – av den digitale revolusjonen. Virksomheter som *formidler* eller *produserer* informasjon er imidlertid særlig berørt. Disse virksomhetene kan deles i tre kategorier:

Leverandører av kunnskap og programmer som muliggjør digital kommunikasjon. Dette er virksomheter som har vokst fram som nye næringer av betydelig omfang de siste 20 årene. I statistisk nomenklatur (NACE) er slike virksomheter klassifisert under næringene Forlagsvirksomhet (NACE-kode J 58), Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi (J 62) og Informasjonstjenester (J 63).

1. Tilretteleggere av fysisk **infrastruktur** og leverandører av tilgang til infrastruktur som formidler digitale data og kommunikasjon. Slike virksomheter finner vi innenfor Telekommunikasjon (J 61) og Radio og fjernsynskringkasting (J 60).
2. En siste viktig gruppe av virksomheter er produsenter av **innhold** som egner seg for digital formidlet informasjon. Slike virksomheter finner vi innenfor en rekke næringer innen alt fra kultur og underholdning til konsulentvirksomheter av ulik slag. Mest dominerende er de imidlertid innenfor næringene Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak (J 58) og de før nevnte Forlagsvirksomhet og Radio og fjernsynskringkasting.

Oppdelingen innenfor NACE tar ikke utgangspunkt i behovene for å beskrive rene digitale næringer. Eksempelvis finner vi innenfor Forlagsvirksomhet både rene digitale bedrifter som Funcom og tradisjonelle forlag som Aschehoug. Sistnevnte har imidlertid muligheter til å formidle digitalt når forretningsmodellene tillater det.

Næringene nevnt over er praktisk alle samlet i ett næringshovedområde i NACE-nomenklaturen, nemlig **Næringshovedområde J**. Når vi senere diskuterer næringspolitiske virkemidler og regelverk som er aktuelle for digitale næringer, er det disse næringene vi benytter som den beste tilnærmingen til digitale næringer.

2.3 De digitale næringene vokser

Selv om bruken av den digitale infrastrukturen vokser raskt og stadig nye virksomheter er engasjert i utviklingen av denne infrastrukturen, er det ikke slik at alle deler av næringene vokser. Store deler av de digitale næringene omfattet tidligere virksomheter som leverte eller benyttet analoge løsninger. Ikke bare forlag, men også televirksomhet og kringkasting. Den digitale revolusjonen har medført muligheter for omfattende effektivisering og dermed behov for færre medarbeidere og betydelige kostnadsbesparelser.

Samtidig har kostnadsreduksjonen medført økt etterspørsel etter løsninger som ytterligere utbedrer den digitale infrastrukturen og muliggjør ny type innhold. Slike virksomheter og næringer vokser.

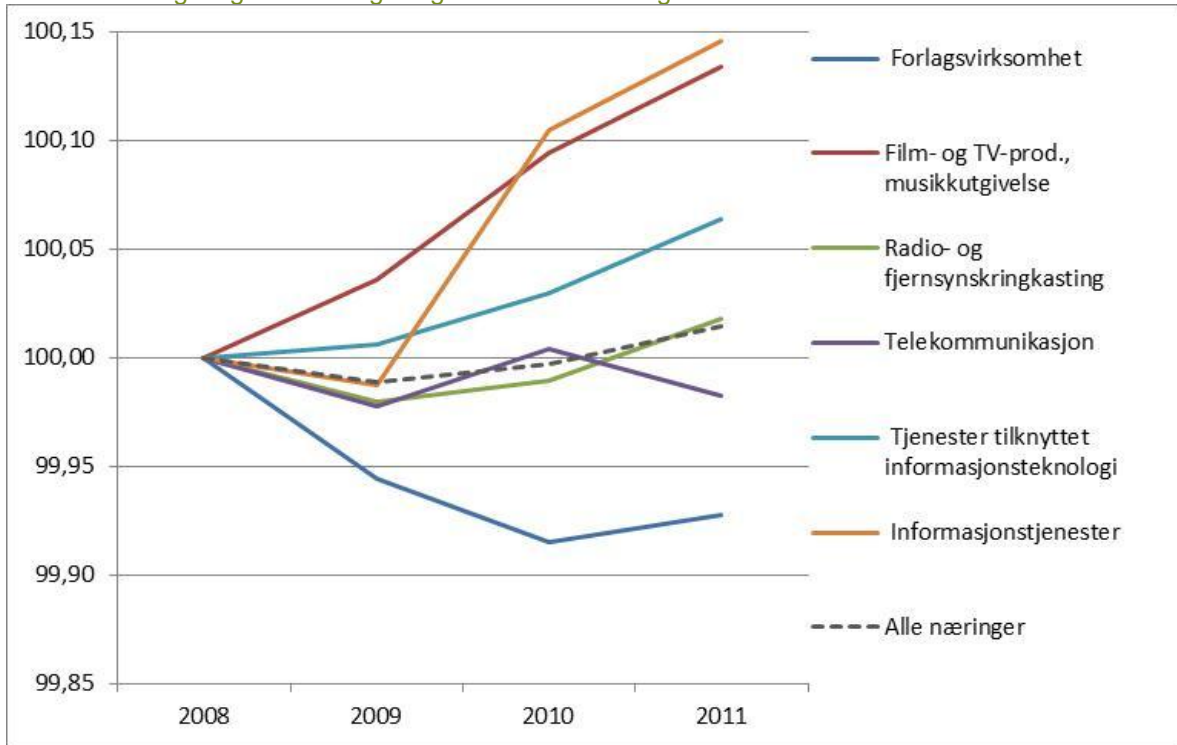
Tall for de siste fire årene viser at alle næringene i gruppen J har hatt en gjennomsnittlig årlig sysselsettingsvekst fra 2008 til 2011 på 0,51 pst, noe som bare er svakt mer enn samlet norsk næringsliv (0,49 pst). Informasjonstjenester, Film- og TV-

produksjon, og Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi har imidlertid vokst klart mer enn annet næringsliv i denne perioden (henholdsvis årlig vekst på 4,7, 4,5 og 2,1 pst). Næringen Forlagsvirksomhet og Televirksomhet har imidlertid mistet sysselsetting, noe som nevnt må sees på bakgrunn av den sterke effektiviseringen som pågår i disse næringene, jf. Figur 7

Utviklingen har pågått lenge og dersom vi hadde forlenget tidsserien bakover, ville forskjellene blitt vesentlige større. Dette er imidlertid ikke uten videre mulig på grunn av brudd i tidsserien som følge av omlegging av NACE-nomenklaturen i 2008. **Feil! Fant ikke referanseilden.** viser den sysselsettingsmessige betydningen av de digitale næringene i 2011. Samlet utgjorde de digitale næringene dette året 3,4 pst. av samlet norsk sysselsetting.

FIGUR 7

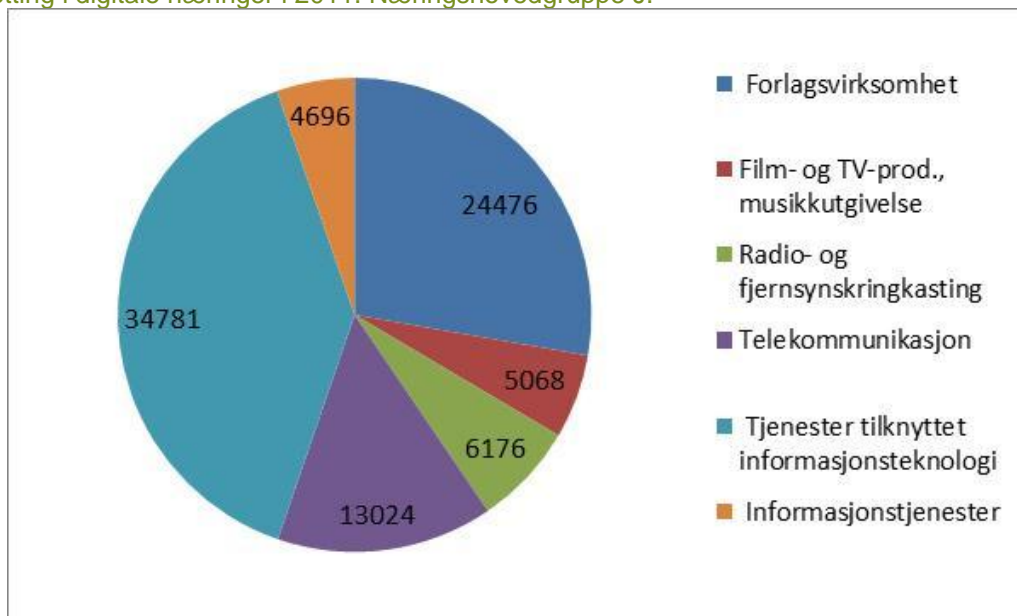
Indeksert utvikling i digitale næringer og alle norske næringer. 2008-2011. 2008=100

Kilde: SSB, bedrifts- og foretaksregisteret. Bearbejdet av DAMVAD.

FIGUR 8

Sysselsetting i digitale næringer i 2011. Næringshovedgruppe J.

Kilde: SSB, Bedrifts- og foretaksregisteret. Bearbejdet av DAMVAD.

2.4 De digitale næringsenes bidrag til total verdiskaping

I kapitlene som følger vil vi gå igjennom virkemiddelapparatet og hvordan dette er tilpasset de digitale næringene. For å kunne gjøre en kvalifisert vurdering av om virkemidlene treffer «godt» eller «dårlig», må vi ha et inntrykk av hva som er de digitale næringsenes bidrag til verdiskapingen i fastlands-Norge¹², sammenliknet med andre næringer. Om bidraget til verdiskaping er lavt, er det ikke unaturlig at andelen av støtte til disse næringene er lav.

Vi konsentrerer oss imidlertid om andelen de digitale næringene utgjør av *markedsrettet* virksomhet, siden det er disse næringene virkemidlene er rettet mot, og ser derfor bort fra offentlig forvaltning.

I henhold til nasjonalregnskapet for 2011 utgjorde informasjon og kommunikasjon 6,8 pst. av brutto-nasjonalproduktet for fastlands-Norge, ekskludert offentlig forvaltning.¹³

2.5 Virksomheten finner vi i byene

I utgangspunktet muliggjør den digitale teknologien en bred geografisk spredning av virksomheter. Praksis viser imidlertid det motsatte. Vi finner at 69 pst. av sysselsettingen i de digitale næringene er lokalisert kun i fem kommuner: Oslo, Bærum, Bergen, Trondheim, og Stavanger. De samme kommunene har kun 19 pst. av sysselsettingen i øvrige næringer. Andelen av de digitale næringene i de større byene øker også gradvis.

Når man legger til at mye av den øvrige virksomheten er i disse kommunenes omegn og i enkelte

¹² Offshorevirksomhet holdes utenfor, altså utvinning av olje og gass og tjenester tilknyttet utvinning av olje og gass.

¹³ <http://www.ssb.no/emner/09/01/knr/tab-2012-05-22-08.html>

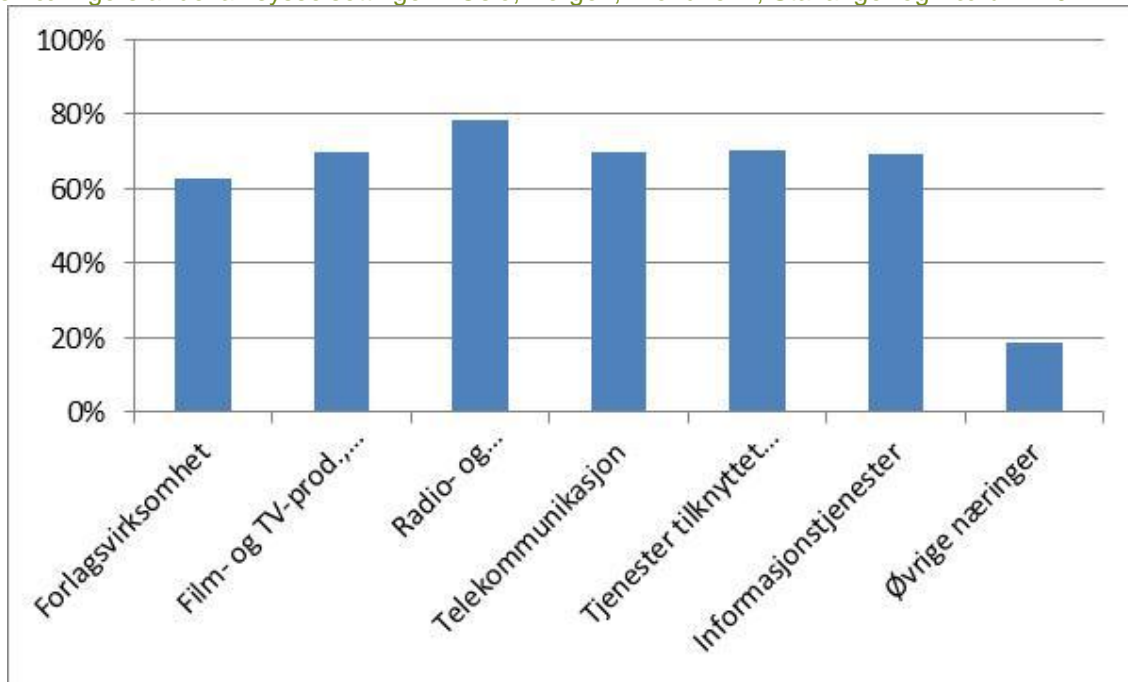
andre mindre byer, tegnes et bilde av en næringsvirksomhet som klumper seg mer enn annen virksomhet til de større byene. Årsaken er åpenbar – bedriftene er avhengig av spesialisert arbeidskraft som primært finnes (og trolig ønsker å bo) i større byer. Sammenhengen er drøftet i en lang rekke studier av hvorfor bl.a. kunnskapsnæringer lokaliseres til store sammensatte arbeidsmarkeder, som typisk finnes i byer.¹⁴

Graden av sentralisering rundt de større byene varierer noe mellom de ulike digitale næringene, jf. Figur 9 og Figur 10.

¹⁴ Se f.eks. Krugman, Paul R. og Anthony J. Venables (1995), Globalization and the inequality of nations. *Quarterly Journal of Economics*, 110, nr. 4, Porter, Michael .E (2003), *The Economic Performance of Regions*, *Regional Studies*, Vol. 37 og Glaeser, Edward (2011), *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. Penguin Books.

FIGUR 9

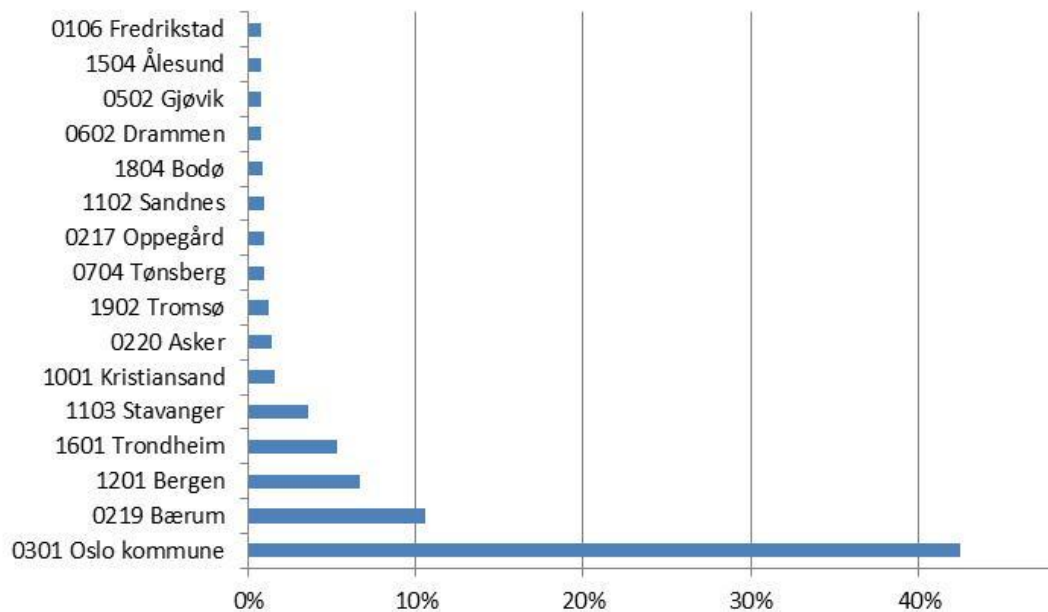
Ulike næringers andel av sysselsettingen i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum. 2011

Kilde: SSB

FIGUR 10

Kommuner hvor mer enn 0,75 pst. av sysselsettingen i de digitale næringene befinner seg

Kilde: SSB

3 Det statlige virkemiddelapparatet

Norge har en lang næringspolitisk tradisjon i å støtte utviklingsprosjekter i enkeltbedrifter. Bedrifter kan søke om støtte til konkrete prosjekter, begrunnet i at prosjekter er nyskapende eller at det bidrar til mer-aktivitet i en eller annen form. Meraktivitet i regioner med særlige behov har vært spesielt framtreddende.

Støtten gis innenfor ulike programmer¹⁵ med ulike retningslinjer. Felles for disse er at de skal adressere en svikt i markedet. Offentlig støtte skal være begrunnet i at prosjekter som blir støttet, ikke ville blitt realisert i samme form uten offentlige kostnadsreducerende bidrag. De fleste bedriftsrettede programmene utvikles og administreres av Innovasjon Norge, men også Norges forskningsråd og SIVA har ansvaret for noen bedriftsrettede programmer.

Disse tre aktørene, som til sammen gjerne kalles for virkemiddelapparatet, har alle til hensikt å støtte næringslivet, men de har også ulike roller. Innovasjon Norge gir støtte til enkeltprosjekter i bedrifter etter en løpende saksbehandling. Støtten er oftest finansiell, men kan også ha form som kompetanseutvikling og nettverksstøtte.

Forskningsrådet støtter forskning og utvikling, der forskningen kan foregå i en bedrift, men mer typisk foregår forskningen i regi av en FoU-institusjon og bedrifter deltar med ressursinnsats. Forskningsrådet velger ut prosjekter etter konkurranse og kun de beste får støtte.

SIVA forvalter ikke støttemidler for enkeltbedrifter, men utvikler fysisk og organisatorisk infrastruktur.

Mens SIVA har en tilretteleggende funksjon gjennom etablering av infrastruktur for nyskaping og innovasjon, skal Forskningsrådets innovasjonsrettede virkemidler brukes til å utløse verdiskapingspotensialet i forskning. Virkemidlene til Innovasjon Norge skal bidra til bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, gjennom innsats rettet mot entreprenørskap, vekst i bedrifter og innovasjonsmiljøer.

Dette kapittelet går igjennom de relevante støtteordningene for digitale næringer. Kapittelet er delt opp etter virkemiddelaktør.

3.1 Innovasjon Norge

Innovasjon Norge er et særlovsselskap stiftet i 2004 ved fusjon av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND), Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere. Selskapet er eid av Nærings- og handelsdepartementet og fylkeskommunene.

Formålet med Innovasjon Norge er å fremme lønnsom bedrifts- og samfunnsøkonomisk næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter, gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Organisasjonen har fire delmål¹⁶

- Økt innovasjon
- Økt internasjonalisering
- Styrke profilering av norsk næringsliv
- Næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

¹⁵ Fra 2012 vil begrepet program erstattes med begrepet tjenester i Innovasjon Norge. For enkelthetsskyld benyttes fortsatt begrepet program her. Forskningsrådet og SIVA benytter fortsatt program.

¹⁶ Målformuleringen er foreslått endret i Meld. St. 22 (2011-2012) *Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF*. De fire delmålene er foreslått redusert til tre; *flere gode gründerer, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer*.

Innovasjon Norge forvalter en rekke virkemidler som bedrifter kan søke om å få støtte fra, på vegne av Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Utenriksdepartementet og fylkeskommunene.

3.1.1 Om virkemidlene

Størstedelen av virkemiddelporteføljen til Innovasjon Norge (økonomisk sett), er finansielle virkemidler som stipend, lån, tilskudd og garantier.

Innovasjon Norge tilbyr også kompetansetjenester og nettverkstjenester.

Noen av virkemidlene Innovasjon Norge forvalter er sektorspesifikke, bl.a. som følge av at organisasjonen forvalter virkemidler på vegne av sektordepartement, men også fordi Innovasjon Norge er pålagt å satse spesielt på noen utvalgte sektorer.¹⁷ Flere av virkemidlene er forbeholdt utvalgte distrikter, som følge av organisasjonen forvalter midler på vegne av Kommunal- og regionaldepartementet.

Flere av tjenestene til Innovasjon Norge er organisert gjennom programmer. Gjennom disse programmene kan bedrifter få tilgang til kapital og kompetansetjenester eller begge deler. I vedlegg 2 finnes en oversikt over alle programmene Innovasjon Norge har per 2012.¹⁸

Under gjennomgår vi fordeling av Innovasjon Norges tilskudd fordelt på næringer, samt en beskrivelse av de mest sentrale programmene for IKT-næringer.¹⁹

¹⁷ I 2011 var disse sektorene Energi- og miljø, helse, landbruk, marin, maritim, olje- og gass og reiseliv. I 2010 var IKT et satsingsområde. Fra og med 2011 skal IKT være inkludert i alle andre satsinger.

¹⁸ Innovasjon Norge (2012): 2011 Detaljrapporter, vedlegg til Årsrapport 2012.

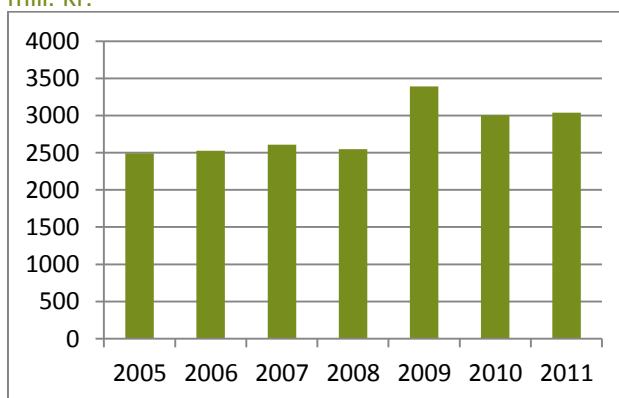
¹⁹ Vi går i rapporten ikke inn på hverken lån eller garantier. Støttenivået er lavt og begrenser seg primært til eventuell forskjell mellom markedsrente og rente i Innovasjon Norge, selv

3.1.2 Fordeling av tilskudd på næringer

Fra 2005 til 2011 har tilskuddsbeløpene fra Innovasjon Norge til bedrifter ligget på mellom ca. 2500 og 3250 mill. kr.²⁰, som det kommer fram av Figur 11.

FIGUR 11

Totalt tilskuddsbeløp fra Innovasjon Norge. 2011-mill. kr.

Figur 12 viser fordelingen av bevilgede tilskudd, fordelt på ulike næringer. Kategoriseringen av næringene er gjort med utgangspunkt i prioriteringene til Innovasjon Norge (satsingene). Primærnæringene, herunder landbrukssektoren, er næringene som mottar de største andelene av tilskudd fra Innovasjon Norge.

Informasjonssektoren, eller kategori J i NACE-strukturen, har mottatt mellom 3 og 5 pst. av alle tilskuddene Innovasjon Norge forvaltet i perioden 2005 til 2011, hvilket i utgangspunktet virker å være relativt lavt, med tanke på hva som er næringens bidrag til verdiskaping, jf. også Figur 12.

om lånetilgang også er viktig for enkelt bedrifter. Lånet, som sådan, må betales tilbake til staten, og garantier ytes også kun virksomheter i en låneposisjon.

²⁰ I 2011-kroner. Merk at det i 2009 ble gitt ekstra mye tilskudd som følge av finanskrisen. Kilden er statistikk oversendt fra Innovasjon Norge, se også vedlegg 1.

Som Figur 12 viser, har imidlertid andelen tilskudd til informasjonssektoren økt over tid. Tilskuddsmidler til informasjonssektoren har også økt reelt.

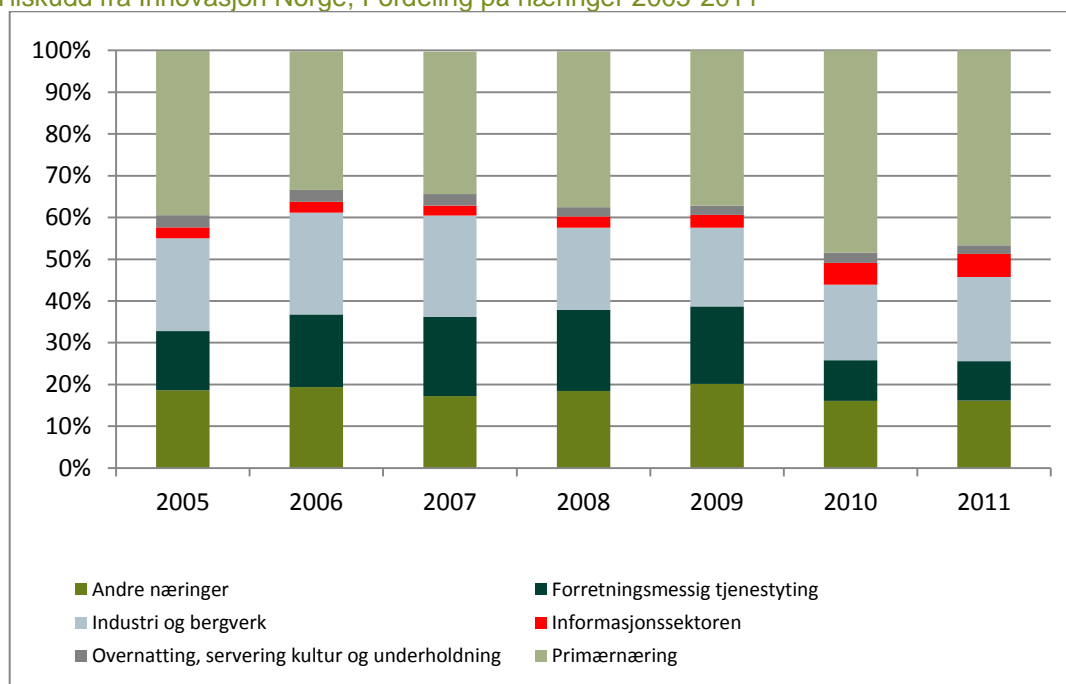
Hovedforklaringen på at informasjonssektoren mottar en såpass lav andel av Innovasjon Norges tilskudd, er at Innovasjon Norge skal i varetta flere ulike politiske hensyn nedfelt i føringer knyttet til de ulike bevilgningene. Selskapet forvalter svært mye midler på vegne av Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. Av finansieringsordningene totalt (inkludert lån og garantier), er 10 pst. av tilskuddsmidlene fra Landbruks- og matdepartementet, og 16 pst. fra Kommunal- og regionaldepartementet i 2011.

Midler fra Landbruks- og matdepartementet er i hovedsak øremerket landbruksnæringene. Av den grunn er det en rekke tilskuddsordninger der næringer fra informasjonssektoren ikke er kvalifisert for å få midler. Midler fra Kommunal- og regionaldepartementet skal i hovedsak benyttes innenfor det distriktspolitiske virkeområdet²¹. Som det fremkommer av kapittel 2.5, er flesteparten av J-virksomhetene lokalisert i byene, og faller dermed utenfor disse midlenes geografiske virkeområde.

Dersom vi kun ser på tilskuddene som Innovasjon Norge forvalter på vegne av Nærings- og handelsdepartementet, ser bildet annerledes ut. I 2011 fikk bedriftene i informasjonssektoren 15 pst. av disse tilskuddene.²² Dette er en kraftig økning fra 2005,

FIGUR 12

Tilskudd fra Innovasjon Norge, Fordeling på næringer 2005-2011

Kilde: Innovasjon Norge

²¹ Soneinndeling for regionale utviklingsmidler. http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-_og_distriktspolitikk/virkeomrader-retningslinjer-og-regler/det-distriktspolitiske-virkeomradet.html?id=528119

²² Innovasjon Norge (2012): 2011 Statistikkvedlegg til årsrapporten

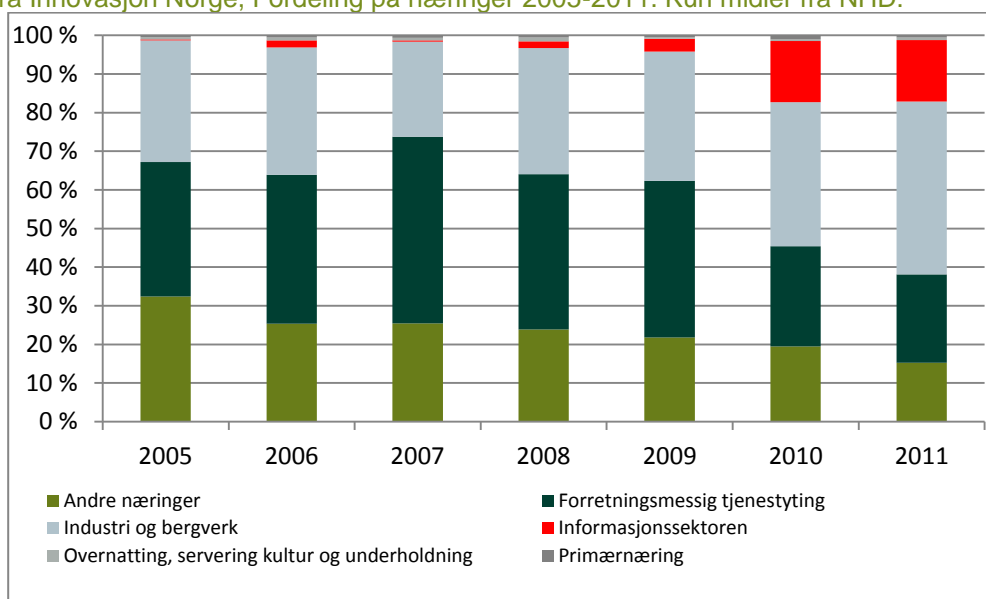
da informasjonssektoren kun fikk 0,2 pst. (Figur 13).

på de ulike typene av J-næringer. Tilskudd til informasjonssektoren har økt med 190 prosent i perioden mellom 2005 og 2011.

Figur 14 viser hvordan tilskuddsmidlene er fordelt

FIGUR 13

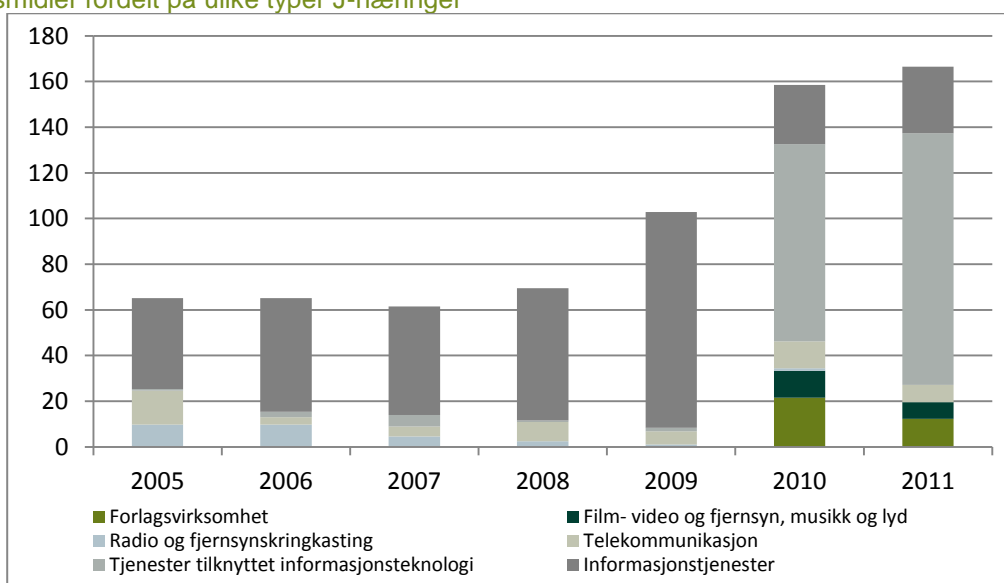
Tilskudd fra Innovasjon Norge, Fordeling på næringer 2005-2011. Kun midler fra NHD.

Kilde: Innovasjon Norge

FIGUR 14

Tilskuddsmidler fordelt på ulike typer J-næringer

Kilde: Innovasjon Norge

Fra 2009 til 2011 har det vært en markant økning i tilskuddsmidler til alle typer av J-næringer, unntatt informasjonstjenester som har fått en nedgang.

Særlig tjenester tilknyttet informasjonsteknologi har fått en markant økning de siste årene, og da spesielt programmeringstjenester. Disse bedriftene har ikke fått noe tilskudd før 2009, men fra 2010 har disse virksomhetene fått en stor andel av tilskuddsmidlene.

3.1.3 Innovasjon Norges viktigste programmer for Digitale næringer

En rekke av de finansielle virkemidlene fordeles gjennom ulike programsatsinger, og Innovasjon Norge forvalter også en rekke programmer som ikke tilbyr finansiell støtte. Med utgangspunkt i statistikken mottatt fra Innovasjon Norge²³ har vi ikke så god oversikt over hva som har vært fordelt gjennom program, og hva som har vært fordelt gjennom enkeltordninger. Det er likevel hensiktsmessig å se nærmere på de ulike programmene til Innovasjon Norge, fordi dette utgjør en stor del av selskapets virksomhet. Som det framkommer av oversikten i vedlegg 2. er Innovasjon Norges programportefølje svært stor og uensartet.

Her beskrives kort de programmene som vi oppfatter som mest relevante for digitale næringer, ut fra hvordan Innovasjon Norge selv beskriver programmene sine.²⁴ I vedlegg 2 framkommer vår vurdering av relevansen av de ulike programmene for digitale næringer.

Arena-programmet tilbyr faglig og finansiell støtte til langsiktige utviklingsprosjekter i regionale næringsmiljøer. Disse næringsmiljøene kan ha karakter av næringsklynger eller representere mer umodne relasjoner mellom bedrifter og kunnskaps- og utviklingsaktører. Programmet retter seg mot

grupperinger av bedrifter, kunnskapsmiljøer og evt. relevante offentlige aktører, men det er gjerne bedriftene som er den viktigste drivkraften i utviklingen av miljøet. Programmet er rettet mot konkrete initiativ til samarbeid om krevende utviklingsoppgaver som vil styrke miljøets innovasjonsevne.

Per 31.12.2011 var det 23 igangværende ARENA-prosjekter der særlig to faller innunder kategorien digitale næringer (J):²⁵

- IKT Grenland (programvarebasert kunnskapsindustri)
- MediArena (digitalt innhold)

NCE-programmet tilbyr faglig og finansiell støtte til gjennomføring av langsiktige og målrettede utviklingsprosjekter i næringsklynger. NCE-programmet velger ut og tilbyr bistand til de regionale næringsklyngene som har *best* forutsetninger for videre vekst, og som har klare ambisjoner om et langsiktig og forpliktende samarbeid. Programmet retter seg mot klynger av bedrifter og deres støttespillere (FoU-institusjoner, utdanningsmiljøer, offentlige utviklingsaktører mv).

Per 31.12.2011 var det 12 NCE-prosjekter. Ingen av disse har særskilt fokus på digitale næringer.

Bedriftsnettverk er en nettverkstjeneste rettet mot små og mellomstore bedrifter, og skal bidra til å forenkle prosessen med å etablere kommersielt strategisk samarbeid med andre bedrifter. Nettverkene kan få finansiering av kostnader knyttet til prosessledelse, møteplasser mv. og blir også tilbudt kompetanse og rådgivningstjenester av Innovasjon Norge. I 2011 var 47 prosjekter støttet, hvorav 4 var IKT bedrifter.

²³ Se også vedlegg 1 for mer informasjon om statistikken.

²⁴ Innovasjon Norge (2012): 2011 Detaljrapporter, vedlegg til Årsrapporten.

²⁵ Men også andre næringsklynger kan være relevante, selv om de tilhører en annen sektor.

Offentlige forsknings- og utviklingskontrakter (OFU) og Industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (IFU) har som mål å bidra til utvikling av nye produkter og løsninger som fører fram til internasjonal markedssuksess. Tjenesten skal stimulere til innovativt utviklingssamarbeid og etterfølgende markedsintroduksjon. Det innebærer et nært utviklingssamarbeid om krevende forsknings- og utviklingsprosjekter mellom to eller flere parter, og en *kontraktfestet* og målrettet samarbeidsavtale mellom dem. Programmets målgruppe er små og mellomstore bedrifter som har kompetanse/ressurser til å utvikle nye produkter/løsninger for krevende kunder.

Næringsutvikling og Bistand. Innovasjon Norge tilbyr markedskompetanse og representerer en viktig møteplass for næringsliv og bistandsmyndigheter i utviklings- og vekstmarkeder. Det dreier seg om et business match-making program, med andre ord forenkle kontakt mellom bedrifter i Norge og nye markeder i partnerlandene India, Sør-Afrika, Vietnam og Bangladesh og eksportbistand til nødhjelpsmarkedet.

Kompetanseprogrammet. Innovasjon Norge tilbyr kompetansetjenester innen bedriftsutvikling, ledelse, strategi, innovasjon og internasjonalisering. Målgruppen er særlig små- og mellomstorebedrifter med endringsvilje og vekstambisjoner, særlig internasjonal vekst.

Internasjonal Vekst-programmet. Små og mellomstore bedrifter kan benytte Innovasjon Norges rådgivere på utekontorene som sparringspartner/rådgivning gjennom alle faser fra idéavklaring, utvikling, internasjonal markedsintroduksjon og vekst. Dette skal bidra til at prosessen blir enklere for bedriften.

3.2 Forskningsrådet

Forskningsrådet er Norges forskningsstrategiske organ og har hovedansvaret for offentlig forskningsfinansiering. Forskningsrådet ble stiftet i 1993, som en sammenslåing av en rekke sektorspesifikke forskningsråd. Formålet med organisasjonen er:

«Forskningsrådet skal bidra til at Norge utvikler seg som kunnskapssamfunn. Norge skal være blant de fremste samfunn når det gjelder å utvikle, dele og ta i bruk ny kunnskap. Forskningen skal fremskaffe kunnskap som kan øke verdiskaping og velferd, svare på samfunnsutfordringene og utvide grensene for vår erkjennelse.»

Forskningsrådet fungerer både som forskningspolitisk rådgiver for Regjeringen, departementene og andre sentrale institusjoner og miljø med tilknytning til forskning og utvikling (FoU), i tillegg til at rådet forvalter en rekke forskningsmidler og programmer på vegne av departementene. Målgruppen til bevilgningene fra Forskningsrådet er i stor grad universitets- og høyskolesektor, men også næringsliv kan søke om midler til forskning- og utviklingsarbeid.

3.2.1 Om virkemidlene

Midlene Forskningsrådet disponerer til forskning- og utviklingsarbeid i næringslivet, er i hovedsak organisert gjennom programmer, med søknadsfrister rundt seks ganger i året.

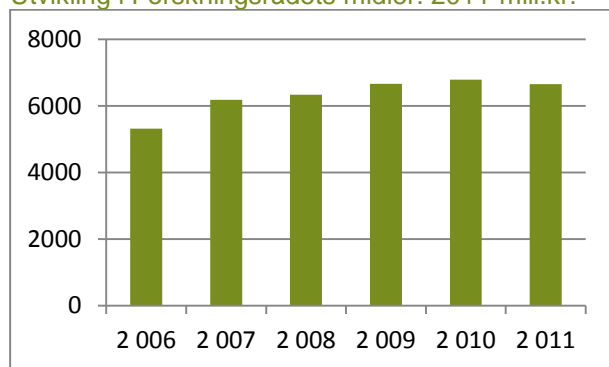
Forskningsrådet administrerer SkatteFUNN-ordningen, men det er Skatteetaten som foretar faktiske utbetalinger. Vi inkluderer oversikt over bevilgninger til SkatteFUNN som del av dette kapittelet, under et eget avsnitt.

3.2.2 Fordeling av virkemidler på næringer

Fra 2006 til 2011 har Forskningsrådets midler ligget på mellom ca. 5300 og 6800 mill. kr²⁶, som det kommer fram av Figur 15. Disse beløpene inkluderer også andre satsinger og oppgaver Forskningsrådet må gjennomføre, eksempelvis forvaltningsoppgaver (SkatteFUNN holdes utenfor). Med andre ord er det ikke alle disse midlene som tilfaller forskningsinstitusjoner og bedrifter.

FIGUR 15

Utvikling i Forskningsrådets midler. 2011-mill.kr.

Mesteparten av midlene Forskningsrådet forvalter går til virksomheter innenfor næringsområdene M, Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (ca. 45 pst. i 2011), og P, Undervisning (ca. 34 pst. i 2011).²⁷ Fordelingen er som forventet og følger av at det meste av norsk forskning organiseres av universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.

Forskningsmidlene, som disse aktørene disponerer, kan være svært relevante også for digitale næringer, eksempelvis ved at det forskes på tematikk som er relevant, men det er altså universiteter og andre forskningsinstitusjoner som står som søkere av forskningsmidlene.

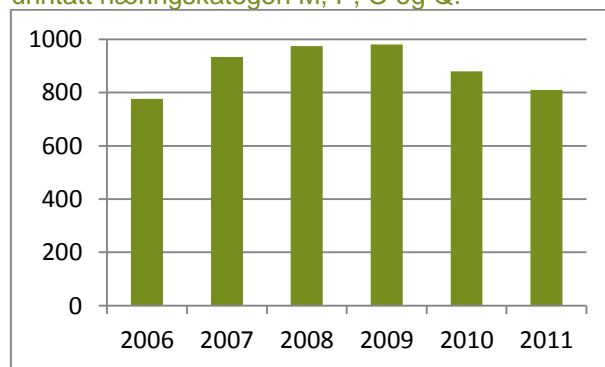
²⁶ I 2011-kroner. Merk at det i 2009 ble gitt ekstra mye tilskudd som følge av finanskrisen. Kilden er statistikk oversendt fra Forskningsrådet. Se også vedlegg 1.

²⁷ I henhold til statistikk oversendt fra Forskningsrådet. Se også vedlegg 3.

For å få et bilde av fordelingen av midler fra Forskningsrådet direkte rettet mot markedsrettet virksomhet, har vi sett bort fra midlene som tilfaller forskningsvirksomheter, universiteter, helsevirksomheter og andre offentlige virksomheter, spesifisert som kategori M,P, O og Q. Til næringer utenom disse næringskategoriene har Forskningsrådet forvaltet mellom 800 og 1000 mill. kr. de siste seks årene, jf. Figur 16.

FIGUR 16

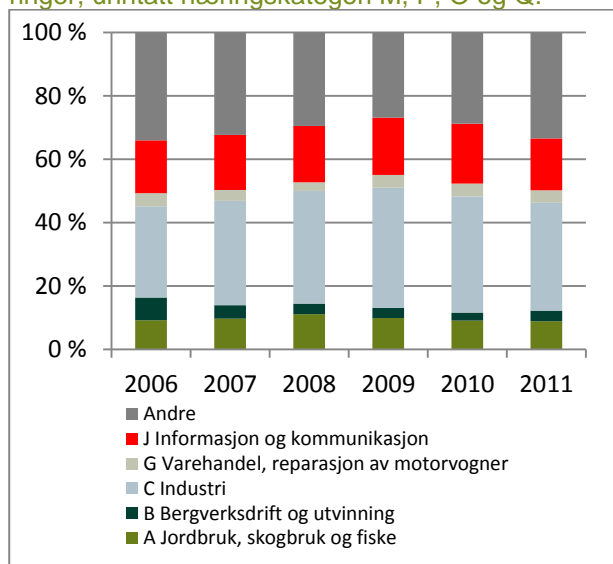
Utvikling i Forskningsrådets midler. 2011-mill.kr, unntatt næringskategori M, P, O og Q.

I Figur 17 har vi sett hvordan disse midlene fordeles seg på ulike næringsområder.

FIGUR 17

Fordeling av Forskningsrådets virkemidler på næringer, unntatt næringskategori M, P, O og Q.

Andelen av forskningsrådets midler som tilfaller J-næringer har vært relativt stabil de siste årene, og har holdt seg på i overkant av 15 pst. av midlene til markedsrettede virksomheter.

Forskningsrådet forvalter som sagt svært mange programmer. DAMVAD har fått oversendt statistikk som viser fordelingen av Forskningsrådets aktivitet de siste 6 årene.²⁸ Av denne statistikken fremkommer det at Forskningsrådet har bevilget midler til ca. 350 ulike aktiviteter og programmer de siste seks årene. Av disse aktivitetene og programmene har J-næringene i NACE-systemet fått støtte gjennom ca. 50.

Av de 25 største forskningsprogrammene til Forskningsrådet, målt i totalbevilgning mellom 2006 og 2011 (til alle næringer), har J-næringene fått støtte gjennom 11 av programmene. Av disse 11 programmene er 7 rettet mot særskilte forskningsområder, der ett er rettet spesielt mot J-

²⁸ Statistikken inneholder som nevnt alle typer av aktiviteter. Se også vedlegg 1.

næringene (VERDIKT). Fire av programmene kan sies å være av mer generell art. Oversikten i Figur 18 viser kategoriseringen de 11 forskningsprogrammene.

Oversikten illustrerer også en annen problemstilling, nemlig at det er stor forskjell i omfang på programmene, avhengig i om man kun ser på midler til markedsrettet virksomhet eller om man også inkluderer næringsområdene M, O, P og Q, som er omtalt tidligere.

Eksempelvis ser vi at i 2011 var det ingen midler fra VRI-programmet som gikk til markedsrettet virksomhet, men disse midlene tilfalt i sin helhet forskningsvirksomheter, universiteter, helsevirksomheter og andre offentlige virksomheter. Tidligere år har imidlertid midler også tilfalt markedsrettet virksomhet.

I det påfølgende avsnittet går vi nærmere inn på programmene som er vist i tabellen. J-næringene får støtte også gjennom en rekke andre forskningsprogram, som ikke er så store i omfang. Av disse er de viktigste, Eurostars, PES og IT-FUNK.²⁹ Disse omtales avslutningsvis i avsnittet.

I vedlegg 3 er en oversikt over de viktigste programmene og satsingene i regi av Forskningsrådet der virksomheter innen kategori J mottar midler

²⁹ Disse tre programmene er blant de 10 største programmene målt i omfang støtte til J. I tillegg kommer FINANSMARK, som vi ikke omtaler særskilt pga. dette er rettet mot forskning på finansmarkedene.

FIGUR 18

Kategorisering og omfang av de største forskningsprogrammene der J-næringene mottar en andel

Forskningsprogram	Type	Omfang i 2011 (mill. kr) – alle næringskategorier	Omfang i 2011 (mill. kr) – unntatt M, P, O og Q næringene
BIA – brukerstyrt innovasjonsarena	Generelt	308	135
PETROMAKS – maks. utnyttelse av petroleumsressurser	Spesielt	211	28
RENERGI - Fremtidens rene energisystemer	Spesielt	317	94
FUGE - Funksjonell genomforskning	Spesielt	96,4 (avsluttet i 2012)	3 (avsluttet i 2012)
HAVBRUKS - Havbruk - en næring i vekst	Spesielt	156	9
VERDIKT - Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT	Spesielt -IKT	178	49
MAROFF - Maritim virksomhet og offshore operasjoner	Spesielt	145	60
FORNY2020 –kommersialisering av forskningsresultater	Generelt	112	97
CLIMIT – prosjekter innen CO2 håndtering	Spesielt	99	8
FORINFRA - Forskningsinfrastruktur	Generelt	209	5
VRI – regionalt FoU program	Generelt	48	0

Kilde: Forskningsrådet

3.2.3 Beskrivelse av Forskningsrådets viktigste programmer for Digitale næringer

Spesielle programmer, er eksempelvis PETROMAKS og MAROFF, som er rettet mot henholdsvis petroleumssektoren og maritim virksomhet.

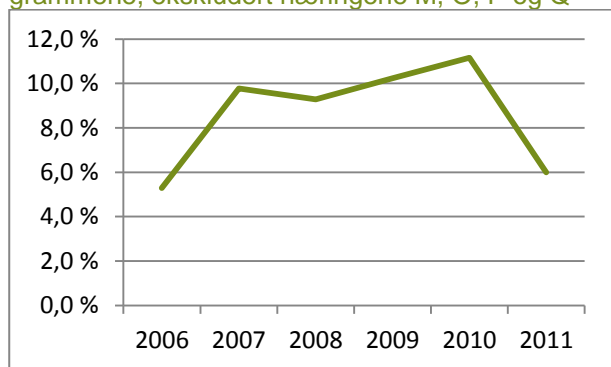
Når det gjelder disse forskningsprogrammene som i utgangspunktet er rettet mot særskilte næringer, så er dette store forskningsprogrammer, hvilket

medfører at det er mye midler i omløp. Dette medfører igjen at relativt mye midler tilfaller J-næringene. J-næringene er viktige næringer også i petroleum- og maritim sektor.

Andelen som tilfaller J-næringene av disse spesielle forskningsprogrammene, har ikke endret seg særlig mye over tid, som Figur 19 viser, men ligger på mellom 5 og 11 pst.

FIGUR 19

J-næringenes andel av de største spesielle programmene, ekskludert næringene M, O, P og Q

De spesielle programmene er her PETROMAKS, RENERGI, HAVBRUKS, MAROFF og CLIMIT.³⁰

Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT (VERDIKT) (store programmer) er Forskningsrådets IKT-rettede satsing. Programmets overordnede mål er å frembringe IKT-kompetanse og – verdiskaping i verdensklasse. VERDIKT skal realisere dette målet gjennom følgende delmål:

- Kompetansebygging – Utdanne nye forskere, øke forskningskompetanse i academia, næringslivet og offentlig sektor.
- Kunnskapsbygging – Frembringe og gjøre tilgjengelig forskningsresultater til nytte for samfunn og næringsliv.
- Innovasjon – Fremme innovasjon og verdiskaping drevet av IKT-forskning (herunder utvikle patenter, produkter og tjenester, bedriftsetablering mv.)

Forskning og utvikling av nye IKT-løsninger som kan bidra til å løse store samfunnsutfordringer knyttet til bl.a. klima- og miljøproblemer, energibehov, verdiskaping, helse og velferd er særlig vektlagt.

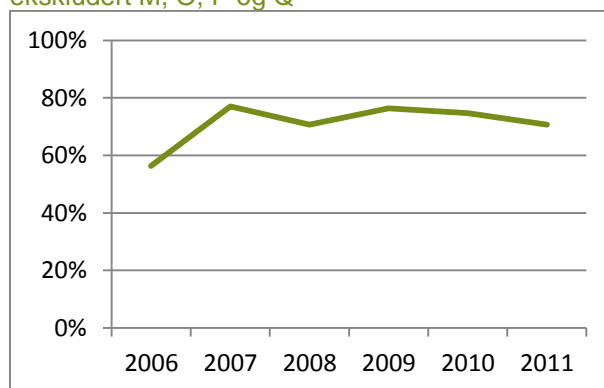
³⁰ Siden FORFI er avsluttet tok vi ikke dette programmet med i figuren.

VERDIKT har fire fagsøyler; Brukergrensesnitt, informasjonsforvaltning og programvareteknologi, Kommunikasjonsteknologi og infrastruktur, Sikkerhet, personvern og sårbarhet og Samfunnsmessige, økonomiske og kulturelle utfordringer og muligheter. Fra 2009 har programmets hovedfokus vært Fremtidens internett og de tre temaene Sosiale nettverk, Tingenes internett og Mobilt internett.

Andelen av VERDIKT som tilfaller J-næringene har ligget på mellom 60 og 80 pst. mellom 2006 og 2011, jf. Figur 20. I 2011 er andelen på 71 pst. Denne andelen er høy i forhold til J-næringenes andel av verdiskapingen i næringslivet. Dette henger sammen med at målet med programmet er direkte rettet mot J-næringene.

FIGUR 20

J næringenes andel av VERDIKT-programmet ekskludert M, O, P og Q

FORNY2020 (nettverksprogram) er et innovasjons- og nyskappingsprogram som skal stimulere til økt kommersialisering og forretningsutvikling fra offentlig finansierte forskningsmiljøer. Programmet er en videreutvikling og forbedring av FORNY-programmet har som operert i 15 år.

Hovedmålsettingen med programmet er å bidra til å øke verdiskaping i Norge ved å bringe forskningsresultater fra offentlig finansiert forskning ut i

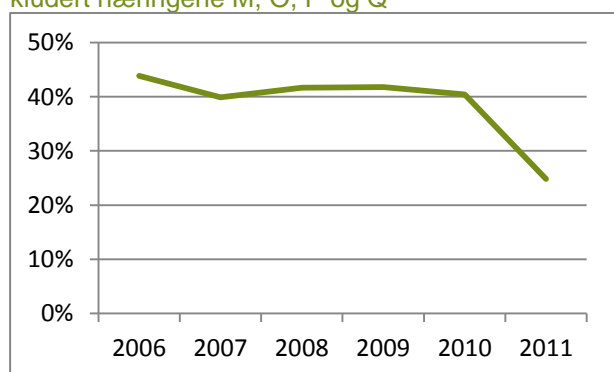
markedet. Programmet skal prioritere prosjekter med klart vekstpotensial og skal dekke alle disipliner og teknologiområder.

FORNY2020 skal også delfinansiere infrastruktur av kvalifiserte kommersialiseringsaktører (TTOer)³¹ som representerer universiteter, universitetssykehus, offentlig støttede forskningsinstitutter og høyskoler. Programmet skal bidra til økt profesjonalisering og spesialisering hos TTOene og styrke samhandling mellom aktørene for mer effektiv utnyttelse av kompetanse og kapasitet. FORNY2020 skal videre bidra til at det skapes gode relasjoner mellom forskningsmiljøene, TTOene, virkemiddelapparatet og næringslivet.

Andelen av FORNY-programmet som tilfaller J-næringer har ligget på rundt 40 pst. de siste årene, men i 2011 sank andelen til ca. 25 pst, jf. Figur 21. Andelen må sies å være relativt høy, selv om den har gått kraftig ned mellom 2010 og 2011. Som vi har sett tidligere står J-næringene for ca. 6,8 pst. av verdiskapingen i markedsrettet fastlandsbasert næringsliv.

FIGUR 21

J næringenes andel av FORNY-programmet ekskludert næringene M, O, P og Q

³¹ Se også kapittel 4.4

Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) (Brukerstyrte programmer) er en arena preget av åpen konkurranse om prosjektmidler, der ingen temaer eller sektorer blir forhåndsprioritert. Konkurransen avgjøres ut fra en vurdering av prosjektenes forskningsinnhold, innovasjonsgrad og potensial for verdiskaping og samfunnsnytte.

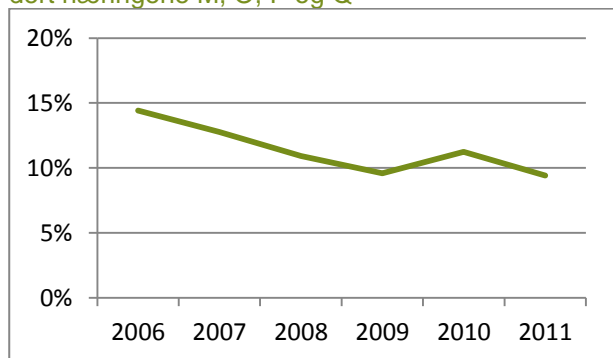
Arenaen er også "brugerstyrt" i videste forstand: Bedriftene har frihet til å definere prosjekter ut fra egne strategier og FoU-behov. Prosjektene organiseres i konsortier der bedrifter og forskningsmiljøer samarbeider om resultatene. Bedriftene som deltar i prosjektene deler således på kunnskapen samtidig som det bygges verdensledende kompetansemiljøer i Norge.

BIA retter seg både mot oppbygging av nytt, kunnskapsbasert næringsliv og mot fornyelse av etablert næringsliv. Programmet retter seg primært mot bedrifter med ambisjoner om FoU-prosjekter der offentlig støtte har en utløsende effekt og der prosjektet ikke lar seg realisere gjennom SkatteFUNN-ordningen. BIA kompletterer Forskningsrådets øvrige næringsrettede virkemidler. Dette innebærer at der det ikke finnes et tilbud til søkere innenfor tematiske programmer, vil BIA ta imot slike søknader.

Andelen av støtte gjennom BIA-programmet som tilfaller J-næringer har blitt redusert fra ca. 14 pst. i 2006 til i underkant av 10 pst. i 2011, jf. Figur 22. Dette viser at J-næringene får relativt dårlig utslag i BIA-programmet, sammenliknet med FORNY. Samtidig er dette programmet i hovedsak rettet mot virksomheter som vanskelig kan få støtte gjennom andre programmer, og J-næringene får i stor grad støtte gjennom VERDIKT programmet. Dessuten er andelen J-næringene mottar gjennom BIA-programmet fortsatt høyere enn J-næringenes andel av verdiskapingen i næringslivet.

FIGUR 22

J næringeres andel av BIA-programmet, ekskludert næringene M, O, P og Q

Virkemidler for regional FoU og Innovasjon (VRI-programmet) er Forskningsrådets særskilte satsing på forskning og innovasjon i norske regioner. VRI skal bidra til økt innovasjon og verdiskaping i regionalt næringsliv.

Dette skal skje ved å stimulere til økt samhandling mellom FoU-institusjoner, bedrifter og regionale myndigheter, og å knytte tette bånd til andre nasjonale og internasjonale nettverks- og systemvirkemidler som Arena, Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Regions of Knowledge.

Regionale VRI-satsinger skal være helhetlige og godt koordinerte. Regionene skal prioritere næringsrettede innsatsområder, og skal innenfor disse områdene mobilisere bedrifter til økt innsats ved å ta i bruk ulike typer virkemidler.

I VRI skjer det *samhandlingsaktiviteter* mellom bedrifter og FoU-institusjoner. Virkemidler som mobilitetsordninger, kompetansemegling, aksjonsforskning i bedrifter og nettverk, forprosjektstøtte til bedrifter etc. benyttes.

VRI vil bidra til at regionene øker sitt fokus på forskning gjennom egne regionalt initierte *forsk-*

ningsprosjekt. Disse prosjektene skal ta for seg forskning med relevans for regional utvikling, herunder innovasjons- og organisasjonsforskning.

Som nevnt innledningsvis tilfalt alle midlene i VRI-programmet i 2011 henholdsvis forskningsvirksomheter, universiteter, helsevirksomheter og andre offentlige virksomheter, spesifisert som kategori M,P, O og Q i NACE-nomenklaturen. Dermed tilfalt det ikke midler til J-næringene i 2011. Øvrige år, har andelen som J-næringene har mottatt økt, som Figur 23 viser.

FIGUR 23

J næringeres andel av VRI-programmet, ekskludert næringene M, O, P og Q

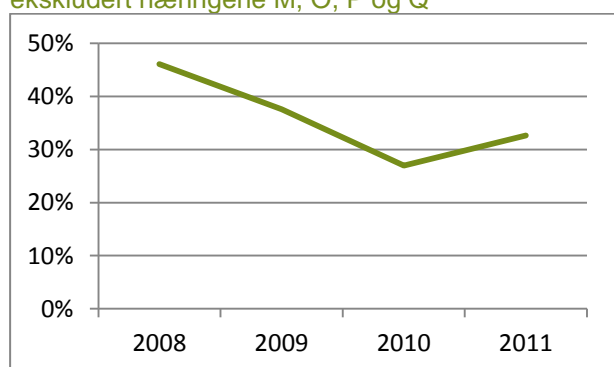
EUROSTARS er et felles initiativ fra EUREKA og EU-kommisjonen for å styrke forskningsutførende SMB'er. Programmet setter ingen begrensninger i forhold til bransjer, sektorer eller teknologiske områder. Prosjektene må ha som mål å utvikle et nytt produkt, prosess eller tjeneste. Eurostars administreres av EUREKA-sekretariatet i Brussels og bygger på EUREKAs ubyråkratiske «bottom-up»-tenkning, der bedriftene har full kontroll med innholdet i prosjektene. Norske bedrifter som søker kan få veiledning og bistand fra EUREKA-kontoret i Forskningsrådet.

Eurostars er et relativt lite program, sammenliknet med de øvrige som er gjennomgått. I 2011 ble det

bevilget ca. 24 mill. kroner til markedsrettet virksomhet (altså, næringer utenom M, P O og Q). Andelen midler som tilfaller J-næringene i EU-ROSTARST-programmet har gradvis blitt redusert de siste årene; fra ca. 45 pst. i 2008 til i overkant av 30 pst. i 2011.

FIGUR 24

J næringenes andel av EUROSARS-programmet, ekskludert næringene M, O, P og Q

Prosjektetableringsstøtte (PES) er ikke et forskningsprogram, men et tiltak som skal bidra til å motivere til økt deltakelse i europeisk FoU-samarbeid. PES skal stimulere til å etablere prosjektkonsortium og utarbeide prosjektforslag rettet mot:

- EUs 7. rammeprogram FP7
- Randsoneaktiviteter rundt EUs FP7
- EUREKA/EUROST ARS

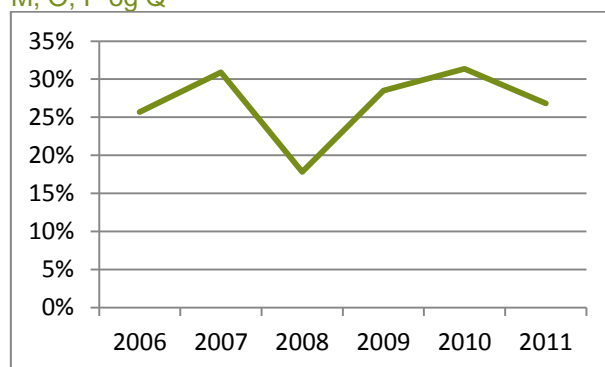
PES-søknadene gjør det mulig for Norges forskningsråd å komme tidlig i kontakt med miljøer som arbeider med konkrete prosjektforslag. Forskningsrådet kan gi veiledning i arbeidet med søknader.

PES er rettet mot bedrifter, forskningsinstitutter og universiteter/høgskoler. I tillegg kan også andre deltakere i et prosjekt støttes (bransjeorganisasjoner, fagmyndigheter, regionale/lokale myndigheter m.v.). Støttebeløpet kan utgjøre inntil 50 pst. av kostnadene.

I 2011 ble det bevilget i underkant av 7 mill. kroner i prosjektetableringsstøtte til markedsrettet virksomhet. Andelen som tilfaller J-næringene i PES, har variert noe over tid, men i gjennomsnitt ligget på ca. 25 pst. jf. Figur 25

FIGUR 25

J næringenes andel av PES, ekskludert næringene M, O, P og Q

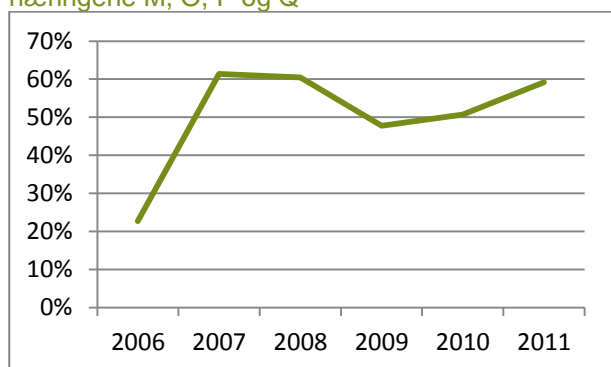
IT for funksjonshemmede (IT-FUNK) skal bidra til at mennesker med nedsatt funksjonsevne får bedre tilgang til informasjons- og kommunikasjonsteknologi og derigjennom bedre tilgang til samfunnet. Målet er at IKT-baserte produkter og tjenester som utvikles for det allmenne markedet skal kunne brukes av alle, med minst mulig ekstra bryderi og utgifter for brukerne. For å stimulere til at det utvikles løsninger som gir økt tilgjengelighet til IKT-baserte produkter og tjenester, har IT Funk to støtteordninger.

Den ene støtteordningen omfatter støtte til forprosjekter og tilleggsporsjekter til forsknings- og utviklingsprosjekter som støttes av forskningsprogrammer i Forskningsrådet eller utviklingskontrakter i Innovasjon Norge. Den andre ordningen er ny fra 2005 og gjelder støtte til studentoppgaver (Masternivå og høyere) innen universell utforming (design for alle) og inkluderende design av IKT og IKT-baserte løsninger.

I 2011 ble det bevilget ca. 8,7 mill. kr til markedsrettet virksomhet innenfor dette programmet. Naturlig nok er andelen av programmet som tilfaller J-næringer relativt høy, jf. Figur 26.

FIGUR 26

J næringenes andel av IT-FUNK, ekskludert næringene M, O, P og Q

3.2.4 SkatteFUNN

SkatteFUNN gir bedrifter med virksomhet i Norge et fradrag i skatt til forsknings- og utviklingsprosjekter. Ordningen er rettighetsbasert, hvilket innebærer at om FoU-prosjektet godkjennes har bedriftene krav på henholdsvis 20 og 18 pst.³² fradrag i skatt knyttet til FoU-aktiviteten i prosjektet, etter visse kriterier. Prosjektene må ha som formål å fremskaffe ny kunnskap eller nye ferdigheter som igjen kan føre til nye eller bedre varer, tjenester eller produksjonsprosesser.

Ordningen gjelder for alle skattepliktige bedrifter i Norge, og bedriften trenger ikke være i skatteposisjon. Dersom bedriften ikke er i skatteposisjon blir fradraget utbetalt kontant, som et tilskudd.

Ordningen administreres av Norges forskningsråd i samarbeid med Innovasjon Norge og Skatteetaten. Forskningsrådet har ikke statistikk på hva som blir det reelle fradraget til bedriftene, fordi dette er det

³² Små- og mellomstore bedrifter har krav på 20 pst., mens store bedrifter har krav på 18. pst.

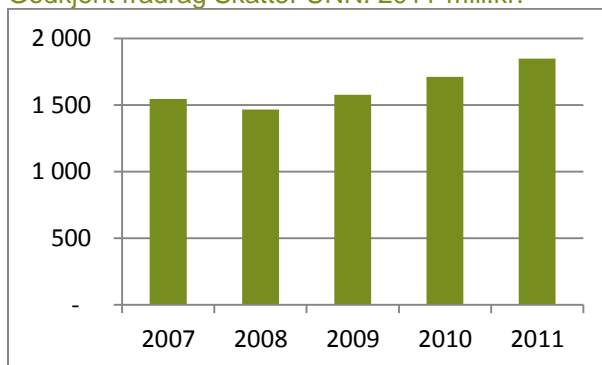
Skatteetaten som avgjør, men har oversikt over størrelsen på fradraget som Forskningsrådet godkjenner.

SkatteFUNN-ordningen er ikke tilpasset noen særskilte næringer, og man skulle derfor anta at fradragene fordeles på næringer noenlunde i tråd med hvor forskningsintensive de er, selv om ordningene er avgrenset mot bedrifter med mange store forskningsprosjekter.

Det er spesielt interessant å se om fradragene til de digitale næringene er nær disse næringenes andel av verdiskapingen i fetslandsbasert næringsliv på rundt 6.8 pst. jf. kapittel 2.4. Figur 27 viser omfanget av SkatteFUNN ordningen de siste årene.

FIGUR 27

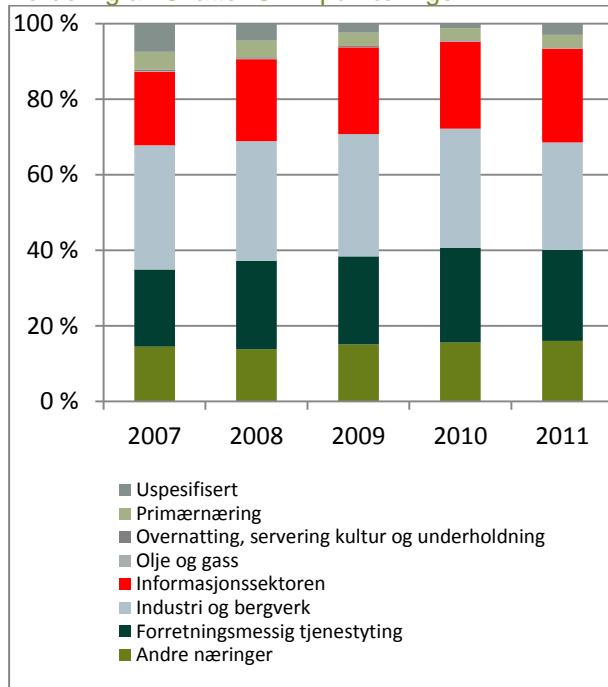
Godkjent fradrag SkatteFUNN. 2011-mill.kr.

Som det fremkommer av statistikken til Forskningsrådet, får de digitale næringene relativt godt gjennomslag i SkatteFUNN-ordningen. Av alle skattefradrag som Forskningsrådet godkjente i perioden mellom 2007 og 2011, har kategori J fått mellom 19 pst. og 25 pst, jf. Figur 28. Den relativt høye andelen kan tilsa at J-næringene er mer forskningsintensive enn gjennomsnittet av markedsrettede næringer.

FIGUR 28

Fordeling av SkatteFUNN på næringer

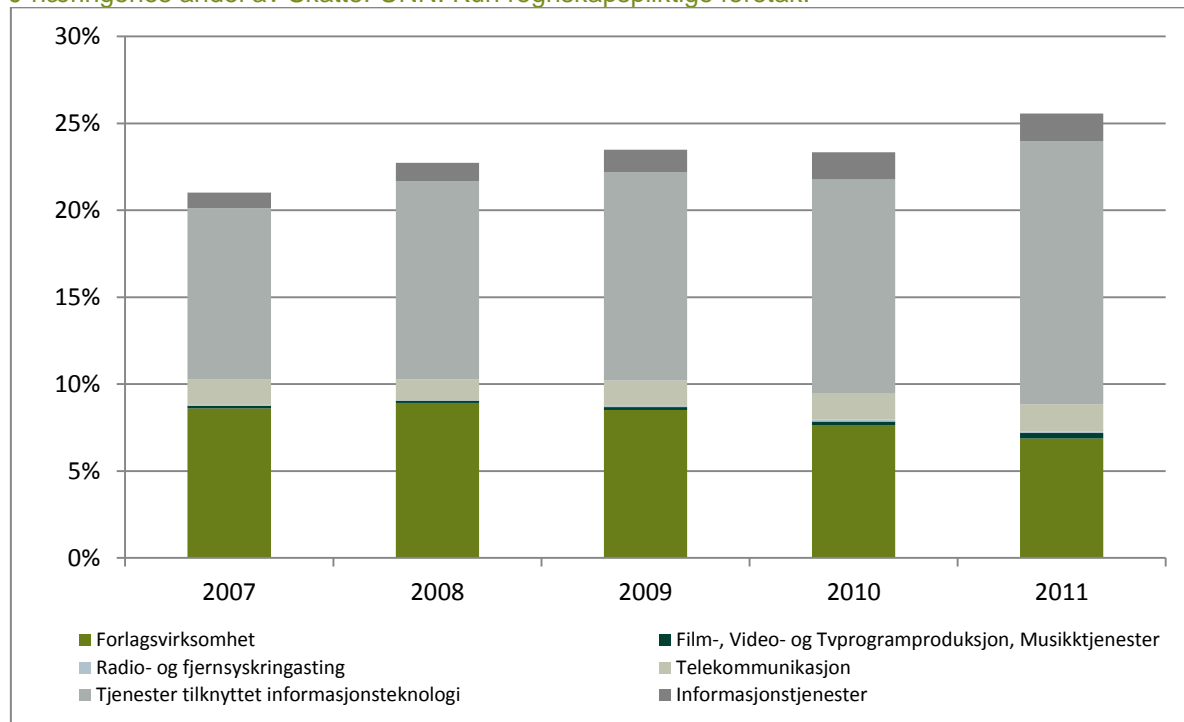

Innad i kategori J er det imidlertid noen forskjeller, jf. Figur 29, og det er særlig tjenester tilknyttet informasjonsteknologi som får utbytte av ordningen, og da særlig programmeringstjenester og konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi.

Forlagsvirksomhet har tradisjonelt ligget høyt, men har også gått noe ned over tid. Som del av forlagsvirksomhet inngår utgivelse av programvare for dataspill og utgivelse av annen programvare, og det er særlig disse næringene som får fradrag gjennom SkatteFUNN. Disse har også fått mer og mer over tidsperioden.

FIGUR 29

J-næringenes andel av SkatteFUNN. Kun regnskapspliktige foretak.

Kilde: Forskningsrådet og Menon

3.3 SIVA

SIVA, eller Selskapet for industrivekst SF, ble opprettet i 1968. Opprinnelig var selskapet tenkt å skulle bidra til å utvikle industrivekstanlegg i utpekte områder i distrikts-Norge. Virksomheten har imidlertid endret seg en god del siden opprettelsen av selskapet, og har i dag følgende formålsparagraf:

”SIVA skal bidra til innovasjon og næringsutvikling gjennom eiendomsvirksomhet og utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å fremme vekstkraften i distriktene.”

Formålsparagrafen viser at selskapet ikke lenger er konsentrert til industrinæringer, men skal bidra til innovasjon og næringsutvikling mer generelt. Formålsparagrafen viser også at selskapet skal drive virksomhet i alle deler av landet, men at særlig distriktsområdene skal vies oppmerksomhet.

3.3.1 Om virkemidlene

SIVA driver i hovedsak med to typer virksomhet:

- Eiendomsutvikling
- Innovasjonsaktiviteter

SIVA er et konsern med datterselskaper, tilknyttede selskaper og minoritetsaksjeposter. SIVA er eid av Nærings- og handelsdepartementet. Selskapet mottar bevilgninger over statsbudsjettet fra Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet til utvikling av innovasjonsaktivitetene. Nærings- og handelsdepartementet dekker også deler av SIVAS faste administrasjonskostnader.

Eiendomsvirksomheten drives gjennom et heleid holdingselskap, SIVA Eiendom Holding AS (SEH). Dette selskapet eier igjen aksjer i om lag 50 ulike eiendomsselskaper, enten som 100 pst. eier, men

like ofte sammen med andre private og offentlige medeiere. Eiendomsvirksomheten er ikke relevant for dette prosjektet, så dette omtales ikke noe videre.

SIVAs innovasjonsaktiviteter skal *”tilrettelegge for oppbygging av sterke lokale og regionale verdiskapingsmiljøer over hele landet”* (delmål innovasjon).

Innovasjonsvirksomheten i SIVA er relatert til aktiviteten i forskningsparkene, kunnskapsparkene, næringshagene og inkubatorene. Disse innovasjonsselskapene har nyskaping og nettverksaktivitet mellom aktører fra privat virksomhet, forskning og utdanning, og offentlige myndigheter som sin hovedoppgave. SIVAs deltakelse i innovasjonsselskaper skjer uavhengig av eiendomsinvesteringene.

Innovasjonsvirksomheten omfatter **eierskap** i næringshager, forsknings- og kunnskapsparker. SIVA forvalter eierskapet gjennom aktiv styredeltakelse, ledersamlinger, SIVA-nett³³, løpende rådgivning og ulike aktiviteter for å utvikle nettverk og kompetanse for lederne av innovasjonsselskapene.

Innovasjonsvirksomheten omfatter også **ansvar for ulike innovasjonsprogrammer**. Programmene er rettet mot innovasjonsselskapene som jobber for å fremme innovasjon og nyskaping.

SIVA er også samarbeidspartner i NCE-programmet, hvilket innebærer at virksomheten bl.a. bistår med rådgivning til bedriftene i disse klyngene. Imidlertid er det Innovasjon Norge som støtter klyngene finansielt jf. kapittel 3.1.3, så dette programmet omtaler vi ikke nærmere her.

³³ Årlig møteplass for ca. 150-200 ledere i nettverksselskaper, leietakere, næringspolitikere og regionalpolitikere.

Bedrifter får ikke direkte støtte gjennom SIVA, men de får tilgang på infrastruktur som kan bidra til høyere overlevelsesrate og vekst. Det er særlig to typer infrastruktur som SIVA forvalter; inkubatorer og næringshager. SIVA gir disse miljøene økonomisk støtte, slik at de igjen kan være en hjelp og en støtte til bedriftene som er lokalisert der.

3.3.2 Næringshager

Næringshager er fysisk samlokalisering som består av flere bedrifter, inkludert Næringshageselskapet, lokalisert under samme tak. Eksterne bedrifter kan også være inkludert, men da gjennom bindende avtaler med Næringshageselskapet.³⁴

Grunnideen for næringshagekonseptet var å samlokalisere mindre, kunnskapsintensive virksomheter for å bygge opp et større faglig og sosialt miljø.

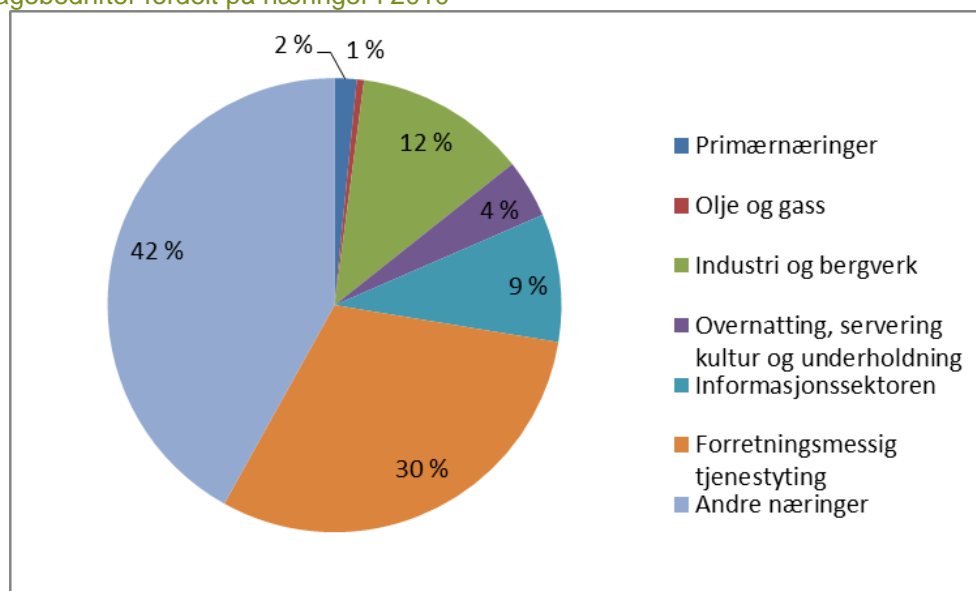
Et annet viktig element i programmet har vært ideer, engasjement og utviklingsrom. Det opprinnelige programmet fra 1998 hadde sterkt fokus på den fysiske samlokaliseringen, mens andre programperiode fra 2006 dreide fokus over på utviklings- og nyskappingsaktivitet rettet mot bedriftene i eller tilknyttet samlokaliseringsmiljøet.³⁵ Det er etablert et nytt næringshageprogram fra 2011, som fortsatt vil ha vekt på utviklings- og nyskappingsaktivitet rettet mot bedriftene.

Det er altså heller ikke i næringshageprogrammet noe direkte støtte til bedrifter, men indirekte støtte ved å være lokalisert i et miljø og få tilgang til utviklingsaktiviteter.

Av bedrifter som er lokalisert i næringshagene, er i overkant av 9 pst. digitale næringer i 2010 (35 av 384³⁶), jf. **Feil! Fant ikke referanseilden..** Dette

FIGUR 30

Næringshagebedrifter fordelt på næringer i 2010

Kilde: Statistikk fra SIVA

³⁴ SIVA, KS, FK (2010): Nytt næringshageprogram 2011. [http://www.siva.no/sivabas/nyheter.nsf/8486cefd06dd6d7041256802004f331f/b641a8ec569fc3e1c1256feb0028804b/\\$FILE/Ko](http://www.siva.no/sivabas/nyheter.nsf/8486cefd06dd6d7041256802004f331f/b641a8ec569fc3e1c1256feb0028804b/$FILE/Ko%20nseptbeskrivelse%20NH.PDF)

³⁵ Ibid.

³⁶ Det var totalt 663 virksomheter som var lokalisert i næringshagene i 2010, men DAMVAD mangler næringsinndeling på om lag halvparten av disse. Se vedlegg for nærmere forklaring til datagrunnlaget.

er særlig bedrifter innenfor kategorien Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi (J 62), og mer spesifisert programmeringstjenester (62010) og konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi (62020).

I 2011 er andelen av J-virksomheter noe lavere (overkant av 5 pst.) Dette henger imidlertid sammen med at det nye næringshageprogrammet er i sin spede begynnelse, og 2011 har vært et utviklingsår. 2010-tallene indikerer at næringshageprogrammet også ivaretar digitale bedrifter.

3.3.3 Inkubatorer

Gjennom å være lokalisert i en inkubator, kan gründerselskaper øke sin overlevelsesgrad og vekstgrad. I inkubatorene får selskapene tilgang på mentorordninger, støttetjenester og rådgivning, i tillegg til et fysisk miljø hvor bedriftene kan lære av hverandre og dra nytte av å være flere bedrifter

i SIVA-inkubatorene kan også få inkubatortilskudd gjennom Innovasjon Norge.

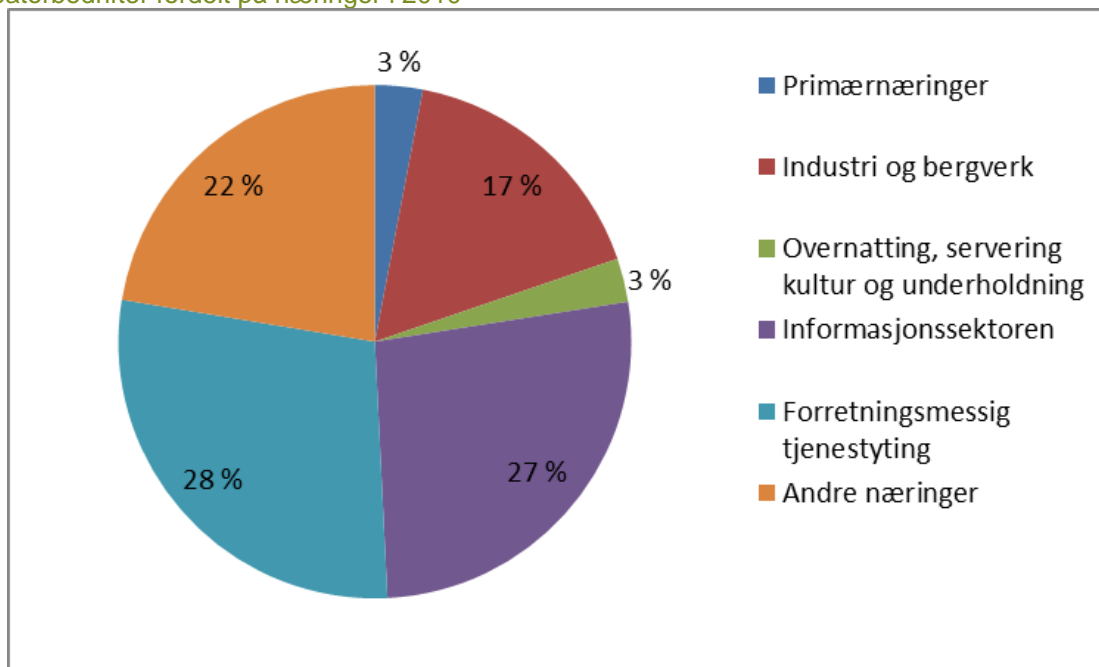
SIVA har i dag inkubatortilbud til bedrifter fra ulike bransjer som FoU, industri, kultur, mat og natur. Totalt har 43 inkubatormiljøer fått i overkant av 42 mill. kr i støtte fra SIVA i 2012.

I 2010 var det 26,7 pst. av bedriftene i inkubatorene som var digitale næringer, jf. Figur 31. Disse var for det meste lokalisert i FoU-inkubatorer, og det dreier seg i hovedsak om bedrifter innenfor kategorien tjenester tilknyttet informasjonsteknologi (J 62).

I 2011 er andelen lavere; kun 15 pst. av bedriftene i inkubatorene er J-næringer³⁷. Dette er uansett relativt høye andeler, sammenliknet med andelen av verdiskapingen J-næringer bidrar med.

FIGUR 31

Inkubatorbedrifter fordelt på næringer i 2010

Kilde: Statistikk fra SIVA

med samme behov og utfordringer. Noen bedrifter

³⁷ Her er imidlertid datagrunnlaget noe tynnere, jf. vedlegg 1.

4 Statlige investeringsordninger

I kapittel 3 er det statlige virkemiddelapparatet beskrevet. I tillegg til disse virkemidlene forvaltet av Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIVA, kan staten også opptre som investor gjennom ulike ordninger. Det finnes universitetstilknyttede innovasjonsselskap, statlige investeringsfond, såkornfond og fond-i-fond investeringer. Dette kapittelet gjennomgår kort disse virkemidlene.

4.1 Investinor

Investinor AS er et landsdekkende, statlig investeringselskap. Formålet er å bidra til økt verdiskaping ved å investere risikokapital og utøve aktivt, kompetent eierskap i internasjonalt orienterte og konkurransedyktige norske bedrifter i tidlig vekst og ekspansjonsfase.

Investinor AS forvalter 3,7 milliarder kroner i samsvar med mandat gitt fra Stortinget i St. prp. nr. 1 (2007-2008) og Budsjett-inns S. nr. 8 (2007-2008).

Investinor er et heleid datterselskap av Innovasjon Norge. Innovasjon Norge har to av seks representanter i Investinors styre, men på administrativt nivå har ikke Innovasjon Norge noen innflytelse på investeringsvirksomheten i Investinor. På samme måte har ikke Investinors porteføljeselskaper noen forrang når de søker om lån eller tilskudd hos Innovasjon Norge.

Investinor investerer på kommersielt grunnlag, og på samme vilkår som private investorer. Investeringene skal gi en markedsmessig avkastning, justert for risiko. Investinor investerer i form av aksjer eller ansvarlige lån, og kan ta inntil 49 pst. av enhver emisjon, unntaksvis 70 pst.. Eierandelen i porteføljebedriftene skal utgjøre maksimalt 49 pst.

I tillegg til risikokapital bidrar Investinor med et kompetent og aktivt eierskap i porteføljebedriftene.

Investinors ansatte tar styreverv i og bidrar til porteføljebedriftene med nettverk og rådgivning. Investinor investerer i selskap som er i tidlig vekst eller ekspansjonsfase. En typisk eierperiode varer fra tre til sju år.

Investinor prioriterer investeringer i fem sektorer; de samme sektorene som er hovedprioriteringene til Nærings- og handelsdepartementet; miljø, energi, marin, maritim og reiseliv. I tillegg kan Investinor investere i andre konkurransedyktige prosjekter.

Investinor investerer noe i virksomheter som faller innunder kategori J i NACE-strukturen. Det er en lav andel sammenliknet med andre sektorer, men dette henger også sammen med prioriteringene til selskapet. Det er imidlertid verdt å merke seg at det er investert mer i denne sektoren enn i reiseliv, selv om reiseliv er eget satsingsområde. Sammenholdt med J sektorens andel av markedsrettet virksomhet utenom olje og gasssektoren, er andelen rimelig høy.

Per juni 2012 inngår 4 informasjons- og teknologi-bedrifter i porteføljen³⁸, og Investinor har investert 62,9 mill. kr. totalt i disse virksomhetene. Totalt har Investinor i dag 27 virksomheter i sin portefølje, til samlet investering på ca. 800 mill. kr.

³⁸ Tre av virksomhetene har Investinor sortert under «andre investeringer» mens en er sortert under «energi». www.investinor.no/portfolio. DAMVAD har sjekket bedriftene opp mot Brønnøysundregisteret, der det fremkommer at disse inngår i nace J.

FIGUR 32

Virksomheter i Investinors portefølje, fordelt på sektor³⁹

	Antall	Investe- ringsbeløp mill. NOK.	Investerings- beløp andel (%)
Energi	5	133,4	16,8
Miljø	4	229,8	28,9
Marin	3	83,1	10,4
Maritim	2	80,2	10,1
Reiseliv	2	23,85	3,0
IKT	4	62,9	7,9
Andre	7	182,45	22,9
Totalt	27	795,7	

4.2 Såkornfond

Såkornfondordningene har som formål å bidra til etablering av innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom å øke tilgangen av kompetent kapital. Ordningen skal korrigere for markeds- svikt i forbindelse med at potensielle vekstforetak kan stå overfor betydelige finanseringsproblemer som det private kapitalmarkedet på egenhånd ikke er i stand til å løse. De distriktsrettede fondene har fokus på næringssvake områder.

Dagens statlige såkornfondordninger administreres av Innovasjon Norge og forvaltes i dag gjennom 14 separate såkornfond (et 15. fond er nedlagt). Fem av dem er landsdekkende, mens de andre enten er regionale eller distriktsrettede. De distriktsrettede fondene kan kun foreta investeringer i mindre sentraliserte kommuner. I alle fondene har staten kun gått inn med ansvarlig lånekapital, der en gitt andel av kapitalen er definert som et tapsfond. Det kan trekkes fra tapsfondet når investeringer er fullt nedskrevet.

³⁹ www.investinor.no. DAMVAD har i tillegg til Investinors egen inndeling skilt ut IKT bedriftene, dvs. de bedriftene som har en NACEkode som faller under J.

Fondene er satt opp som aksjeselskaper. De investerer i bedrifter (også kalt porteføljeselskaper) ved å tilføre kapital gjennom å overta eierandeler. Det er private aktører som eier fondene, mens staten tilfører kapital gjennom ansvarlig lånekapital.

Fondene forvaltes av et eksternt forvaltningsselskap som tar betalt av fondet for forvaltningstjenestene. Forvalterne utøver aktivt eierskap i porteføljeselskapene gjennom å delta i selskapenes styre og gjennom hyppig interaksjon med selskapenes ledelse.

Såkornfondene har blitt etablert i to perioder. Såkornfondene har per 2009 foretatt 233 investeringer.⁴⁰ Investeringene er generelt større i andre periode, med et gjennomsnitt på 3 mill. NOK, sammenliknet med 1 mill. NOK i første periode.

De 15 såkornfondene har så langt investert 857 millioner NOK av en total forvaltningskapital på drøye 3.1 milliarder NOK. Under 30 pst. av fondenes kapital er med andre ord investert. Av dette er 570 millioner NOK investert i de tidlige fondene. Avviket knytter seg i all hovedsak til forvaltningskostnadene.⁴¹

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er den dominerende sektoren i begge periodene. De utgjør 38 pst. av det totale antall porteføljeinvesteringer.⁴² Sammensetningen av næringsstrukturen i de to periodene er relativt lik, bortsett fra at det i andre periode har vært mer fokus på investeringer i olje og energi. Sammenholdt med J-

⁴⁰ Menon (2009) Veksthus eller såkorn til spille? Evaluering av ordningene for såkornfond under Innovasjon Norge

⁴¹ Ibid.

⁴² Her er det fondene selv som angir hovedvirksomheten til porteføljebedriften. Dette korresponderer ikke nødvendigvis med NACE-inndelingen

næringenes andel av verdiskaping, som er på 6,8 pst., vurderes dette som svært høyt.

det at regjeringen vil legge fram forslag til ny landsdekkende såkornfond.

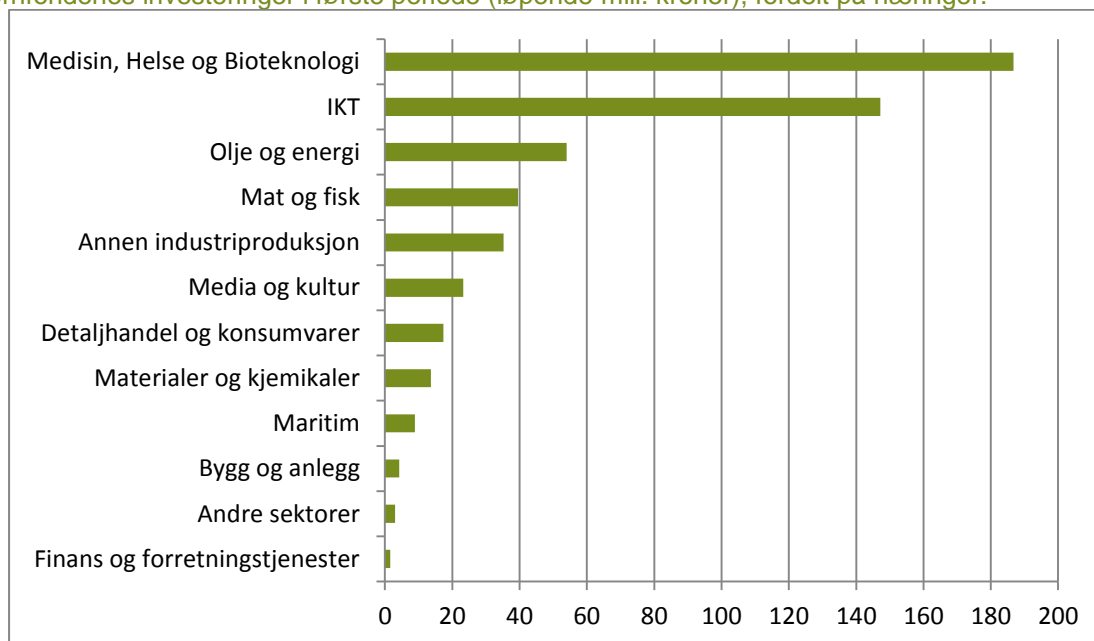
Tall for såkornfondenes investeringer i kroner fordelt på næring, viser at man har satset sterkt mot medisin, helse og bioteknologi (Life Science og Biotech) i første periode, jf. Figur 33. IKT står også høyt.

I de nyere fondene dominerer IKT, som står for 62,5 pst. av de samlede investeringene, jf. Figur 34. Enkeltinvesteringene i Life Science og Biotech har vært betraktelig større enn det vi normalt finner innen IKT. I første periode var medianinvesteringen i IKT på NOK 0,5 millioner NOK, mens den for Life Science og Biotech var på 2,1 millioner NOK, altså mer enn fire ganger så stor.⁴³

I Meld. St. 13 (2010-2011) *Aktivt Eierskap - norsk statlig eierskap i en global økonomi*, fremkommer

FIGUR 33

Såkornfondenes investeringer i første periode (løpende mill. kroner), fordelt på næringer.

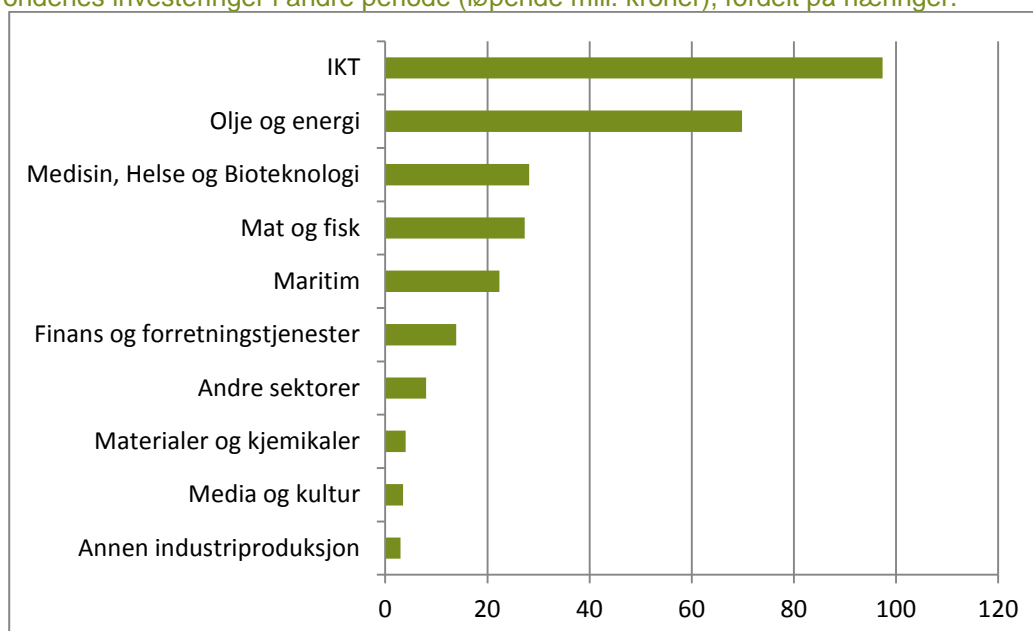

Kilde Menon

⁴³ Ibid.

FIGUR 34

Såkorfondenes investeringer i andre periode (løpende mill. kroner), fordelt på næringer.

Kilde: Menon

4.3 Garanti-instituttet for eksportkreditt – GIEK

GIEK er en statlig forvaltningsbedrift som hovedsakelig tilbyr langsiktige garantier for eksportkreditter tilpasset norske eksportbedrifters behov for risikoavdekking. GIEK skal fremme norsk eksport av varer og tjenester og investeringer i utlandet, gjennom å gi garantier på vegne av den norske stat. Virksomheten garanterer for eksport av alle typer varer og tjenester over hele verden.⁴⁴

Det statlige tilbudet av eksportgarantier skal bidra til å sikre norsk næringsliv konkurransedyktige vilkår internasjonalt, og være et supplement til det private markedet.

GIEKs eksportgarantier gis først og fremst i forbindelse med avdekking av kommersiell risiko, men

⁴⁴ Prop. 1 S (2011-2012) Nærings- og handelsdepartementet

kan også gis for å avdekke politisk risiko. Med kommersiell risiko menes risiko forbundet ved at en privat kjøper kan gå konkurs eller av andre grunn ikke betaler. Med politisk risiko menes risiko forbundet med at en offentlig kjøper ikke vil betale, eller at krig, ekspropriasjon og tiltak for offentlige myndigheter hindrer betaling. GIEKs investeringsgarantier dekker kun politisk risiko.

DAMVAD har ikke i løp av prosjektperioden fått tilgang på oversikt over hvilke virksomheter som har fått støtte gjennom GIEK.

4.4 Universitetstilknyttede innovasjonsselskap (Technology Transfer Office)

Universitets- og høyskolesektoren har et lovpålagt ansvar for å bidra til kommersialisering av forskningsresultater, jf. § 1-3 i Universitets- og høyskolelova. I punkt e) om institusjonenes ansvar

står det: *"bidra til innovasjon og verdiskapning basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid"*

Det har vært et økende fokus på denne delen av institusjonenes samfunnsansvar de siste årene. Med dette som bakgrunn har de fleste universitetene opprettet selskap (ofte kalt Technology Transfer Offices) som skal bistå i kommersialisering av forskningsresultater og fremme innovasjon.⁴⁵ Disse selskapene investerer i ideer som springer ut fra forskningsmiljøene som kan kommersialiseres, ofte gjennom aktivt eierskap, og bistår i å framskaffe kapital gjennom ulike finansieringsordninger (statlige og private). Særlig FORNY-ordningen til Forskningsrådet er relevant i denne sammenheng.

Det er ofte ideer fra det medisinske miljøet som inngår i porteføljen til disse innovasjonsselskapene, men IKT (J-kategorien i NACE-nomenklaturen) er også et viktig område, og da gjerne programmeringstjenester eller utgivelse av annen programvare. I Inven2 inngår 23 pst. av virksomhetene i porteføljen i J-kategorien i NACE-systemet, og andelen er omtrent like høy for NTNU Technology Transfer.

4.5 Argentum

Argentum ble etablert i 2001 for å forvalte statens investeringer i aktive eierfond (private equity) og bidra til et mer velfungerende kapitalmarked for unoterte bedrifter. Argentum bidrar til å bygge sterke og godt kapitaliserte private equity miljøer som

kan tilføre så vel kompetanse som risikokapital til bedriftene.⁴⁶

Private equity er langtidsinvesteringer som hjelper unoterte selskaper å vokse og gjøre suksess, og kan best beskrives som spesialistkompetanse på eierskap i en usikker fase. Et særtrekk ved private equity er at private equity rådgivingselskapene utøver "aktivt eierskap". I denne sammenheng innebærer dette representasjon i og ofte lederskap av det enkelte porteføljeselskapets styre, rådgivning og tett oppfølging av porteføljeselskapets ledelse, samt god kontroll med fremdrift og utvikling. Dette omtales ofte også som "intelligent kapital"; forretningskompetanse tilbys porteføljeselskapene i kombinasjon med finansielle investeringer. Det som er styrende både for investeringsbehovet og innholdet i disse tjenestene, er hvor porteføljebedriftene befinner seg i livssyklusen. Virksomheten innen private equity begrepet kan deles inn i tre forskjellige faser.⁴⁷

Målet med statens eierskap i Argentum Fondsinvestering AS er å få god avkastning på investeringer i aktive eierfond (private equity), å fremme tilgangen til kapital for selskaper i en utviklingsfase gjennom saminvesteringer i slike fond med private investorer, og å bidra som investor til en videreutvikling av private equity-bransjen. Selskapet skal drives på forretningsmessig grunnlag.

Staten har siden oppstarten bevilget midler til Argentum i to omganger.

- 2001: 2,45 mrd. kroner i innskuddskapital
- 2009: 2 mrd. kroner (i forbindelse med finanskrisen)

⁴⁵ Universitetet i Agder har ikke per 2012 etablert egen TTO. I Nord er NORUT (Northern Research institute) hovedeier av Norinnova Technology Transfer Office, men universitetet er også inne på eiersiden.

⁴⁶ Meld. St. 13 (2010-2011) Aktivt eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi

⁴⁷ Norsk Venturekapitalforening.

Markedsverdien av investeringsporteføljen var 3155 mill. kroner ved utgangen av 2009, mot 1 982 mill. kroner ved utgangen av 2008. Argentum var ved utgangen av 2009 investert i totalt 47 aktive eierfond. Total kommittering til de aktive eierfondene utgjorde 6 970 mill. kroner, hvorav restforpliktelsene utgjorde 2 940 mill. kroner ved utgangen av 2009.⁴⁸

Det framgår av Argentums database at fondene Argentum har investert i, igjen har investert i totalt 468 bedrifter siden oppstarten.⁴⁹ Av disse er 37 norske og 87 utenlandske IKT-virksomheter. Sammenliknet med andre sektorer er det ganske stor andel som går til IKT (ICT), hvilket også kommer fram av Figur 35.

DAMVAD har ikke prioritet å sjekke NACE-koden til alle disse virksomhetene som Argentum har klassifisert som IKT, men vil anta at de fleste faller innunder J-kategorien. Dessverre har det vist seg for tidkrevende å finne fram til investeringsbeløp i de enkelte virksomhetene.

FIGUR 35

Virksomheter i argentums portefølje, fordelt på sektor

	Norske virksomheter	Internasjonale virksomheter
Cleantech	13	8
Energi	23	15
Consumer	18	42
ICT	37	89
Industrial	16	49
Life Science	9	30
Other	7	7
Uncategorized⁵⁰	1	4
Totalt	124	244

⁴⁸ Meld. St. 13 (2010-2011) Aktivt eierskap – norsk statlig eierskap I en global økonomi

⁴⁹ Per 21. juni 2012. <http://www.argentum.no/en/Market-Database/> Dette kan imidlertid endre seg fortløpende.

⁵⁰ Denne kategorien er lagt til av DAMVAD som følge av at statistikken ga noe motstridende informasjon.

5 Internasjonale programmer

5.1 EUs rammeprogram for innovasjon og konkurranseevne - CIP

CIP er EUs rammeprogram for innovasjon og konkurranseevne, med virke i perioden 2007 til 2013 – altså parallelt med EUs 7. rammeprogram for forskning.

Programmet er tredelt med et overordnet mål om å styrke innovasjon og konkurransekraft i europeisk næringsliv, skape et innovativt og inkluderende informasjonssamfunn, samt å fremme effektiv energibruk og økt bruk av fornybar energi i Europa. Programmet har særlig fokus på små og mellomstore bedrifter⁵¹.

Målsettingene i CIP skal nås gjennom de følgende tre delprogram:

- Entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet (EIP)
- IKT-programmet (ICT-PSP)
- Energiprogrammet (IEE)

CIP har et samlet budsjett på 3,6 mrd. euro for perioden 2007 til 2013. Norges bidrag er omtrent 100 millioner kroner i året.⁵²

Ressursene i CIP-programmet fordeles ut på de tre programmene med omtrent 60 pst. på EIP, 20 pst. på ICT-PSP og 20 pst. på IEE.

For de digitale næringene vil særlig EIP og IKT-programmene kunne være relevante

⁵¹ EUs definisjon på små og mellomstore bedrifter dekker bedrifter med under 250 ansatte og en omsetning på under € 50 millioner eller balanse på < € 43 millioner. Dermed er store deler (ca 99 pst.) av Norges bedrifter relevante for deltakelse i programmet.

⁵² Menon (2011): Evaluering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for konkurranse og innovasjon

5.1.1 Entreprenørskaps og innovasjonsprogrammet - EIP

Hovedformålet med EIP-programmet er å bidra til å skape bedre rammevilkår for innovasjon og bærekraftig vekst. Gjennom programmet skal også tilgangen til finansiering for små og mellomstore bedrifter styrkes. Programmet inkluderer også aktiviteter rettet mot støtte til policyutvikling.

Omtrent 50 pst. av aktivitetene i EIP er rettet mot de finansielle virkemidlene og lånegarantiordningene. Dette er en indirekte ordning der venturefond, såkornfond og banker kan søke rollen som formidler av kapital til investeringer i små og mellomstore bedrifter, enten gjennom tilførsel av egenkapital, bruk av mikrokreditt eller andre utlånsordninger.

Innen EIP deltar Norge i rundt 28 prosjekter og aktiviteter. De ulike prosjektene og aktivitetene strekker seg fra drift av Enterprise Europe Network, til deltakelse i ekspertnettverk som bistår EU-kommisjonen i deres arbeid i utvikling av ny politikk på innovasjonsområdet. De norske deltakerne består hovedsakelig av offentlige aktører som Innovasjon Norge og Forskningsrådet, i tillegg til noen andre som Cultura sparebank, SINTEF og NIFU.

Til tross for relativt mange aktiviteter og høy budsjettandel, er norsk deltakelse i programmet relativt beskjeden. Kun 2,9 millioner euro er blitt tildelt norske aktører gjennom programmet. Tatt i betraktning at 60 prosent av midlene i CIP kanaliseres gjennom CIP, er dette relativt lite.⁵³ DAMVAD har ikke fått tilgang på statistikk som viser deltakelse fordelt på næringer.

Innovasjon Norge er nasjonalt kontaktpunkt for EIP. Dette innebærer at Innovasjon Norge skal

⁵³ Menon (2011): Evaluering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for konkurranse og innovasjon

informere norske aktører om mulighetene knyttet til EIP, og skal mobilisere til størst mulig uttelling fra programmet. I tillegg forvalter Innovasjon Norge en forstøtteordning der norske aktører som søker om EU prosjektmidler fra CIP EIP kan søke om finansiell risikoavlastning.⁵⁴

5.1.2 IKT-programmet – ICT-PSP

ICT-PSP er et policyprogram som har aktiviteter gjennom nettverk- og pilotprosjekter. Det finnes to ulike pilotprosjekter (Pilot A og B), der A i hovedsak skal baseres på et medlemslands initiativ, og B skal stimulere til økt bruk av innovative IKT-baserte tjenester og produkter. I tillegg kommer prosjekter som temanettverk og best practice network. Temanettverk er et forum for interessenter innen et tematisk område hvor erfaringer utveksles og konsensus bygges, og som har fokus på å identifisere og spre beste praksis.

ICT-PSP er hovedsakelig rettet mot offentlige aktører eller store virksomheter innenfor IKT-feltet. Målet er å støtte opp om en felles europeisk utvikling innenfor informasjonsteknologi og IKT-løsninger av felles interesse, og å styrke et europeisk marked for IKT-baserte tjenester og produkter. Programmet inkluderer også aktiviteter innen støtte til policyutvikling, gjennom studier av den seneste utviklingen og trender innenfor feltet. Gjennom nettverk og prosjekter får man mulighet til å være med på direkte utvikling av europeiske fellesløsninger på IKT-området.

Under ICT-PSP har norske aktører deltatt i 23 prosjekter. I to av disse har norske aktører ledet arbeidet gjennom såkalte koordinatorfunksjoner. Til sammen har norske aktører fått utbetalt prosjektstøtte for prosjekter under ICT-PSP på til sammen 6,7 millioner euro.

⁵⁴ Denne ordningen finansieres med inntil 2 mill. kr årlig over Nærings- og handelsdepartementets budsjett.

Blant norske deltakere i prosjekter innen ICT-PSP, finner vi flere norske universiteter og høyskoler, Difi, SINTEF og Klima- og forurensningsdirektoratet (KLIF). DAMVAD har ikke fått tilgang på statistikk som viser deltakelse fordelt på næringer.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er nasjonalt kontaktpunkt for ICT-PSP. Difi arbeider derfor for å gi målgruppene for programmet best mulig informasjon om mulighetene.

I henhold til Difi er fremtiden til ICT-PSP programmet noe usikker, etter siste utlysning i 2013. Mye tyder på at IKT-delen av CIP videreføres gjennom det nye infrastrukturprogrammet Connecting Europe Facility (CEF). Noe av IKT-delen vil nok også videreføres i det nye programmet Horizon 2020 som i hovedsak er en videreføring av/erstatning for rammeprogrammene for forskning.

5.2 EUs 7. rammeprogram for forskning

Rammeprogrammene er EUs viktigste finansielle redskap for å støtte forskning og utviklingsaktiviteter i Europa. Det 7. rammeprogram omfatter de fleste FoU-områder, og gir også adgang til samarbeid med så å si samtlige ikke-europeiske land. Det 7. rammeprogram har en varighet på sju år (fra 2007 til 2013).

Norge har deltatt i EUs rammeprogrammer for forskning og teknologisk utvikling siden begynnelsen av det 4. rammeprogrammet i 1994. Deltakelsen er nedfelt i EØS-avtalen, som gir Norge de samme rettigheter og forpliktelser som de andre 34 landene i dette FoU-samarbeidet⁵⁵.

⁵⁵ 27 medlemsland, 3 assosierte søkerland, 3 assosierte EFTA-land samt Sveits og Israel som deltar gjennom bilaterale avtaler

Norges kontingent for deltakelse i det 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling (FP7) vil være på om lag 8,9 mrd. kroner, eller i gjennomsnitt 1,28 mrd. kroner per år. Det totale budsjettet for rammeprogrammet er på 50,521 milliarder €.

Information and Communication Technologies program, eller ICT-programmet er det største enkeltprogrammet i EUs 7. rammeprogram med et budsjett på 9,2 milliarder. Hovedmålet for ICT-programmet er å styrke den europeiske industriens konkurransekraft - samt å sette Europa i stand til å mestre teknologiene og å forme teknologiutviklingen slik at det europeiske samfunnets og næringslivets behov imøtekommes.

I henhold til Forskningsrådet er det så langt 25 bedrifter⁵⁶ som har deltatt i ICT-programmet, og disse har fått innvilget støtte for over 10 mill. €. Støtten utgjør litt i overkant av 60 pst. av kostnadene til virksomhetene. Av disse bedriftene er det ni som faller innunder kategorien J i NACE-systemet, hovedsakelig programvareutvikling og programmeringstjenester. Disse virksomhetene har fått i underkant av 5 mill. € i støtte.

⁵⁶ Andre deltakere er fra instituttsektoren, UoH-sektoren og andre organisasjoner.

6 Reguleringer og rammeverk

En konsekvens av den digitale revolusjonen er konvergens mellom markeder og næringer som tidligere var nokså adskilte: telekommunikasjon, forlag, film, video, fjernsyn og radio. Disse næringene opererer i økende grad på en digital plattform og er dermed i økende grad i direkte konkurranse med hverandre som innholdsleverandører.

I tillegg finner vi en konkurranse mellom ulike plattformformer for å distribuere digitale tjenester. For eksempel kan man benytte taletjenester og sms fra egen teleoperatør, eller man kan benytte lignende tjenester via Internett som voice over IP (VoIP) og instant messaging (IM). Bøker kan kjøpes i bokhandelen eller lastes ned i en digital versjon fra Internett. Man kan se TV via det digitale bakkenettet, eller streame sendingene via Internett.

Denne frikoblingen mellom aksess og tjenester/innhold i tillegg til konvergensen mellom ulike markeder blir påvirket av rammebetingelsene. Aksessleverandørenes muligheter til å prioritere trafikken i nettet kan for eksempel påvirke kvaliteten på tjenestene som leveres. Dersom reguleringen ikke gir aksessleverandørene mulighet til å prioritere ulike tjenester, som live streaming av TV sendinger, kan det være vanskelig å få god nok kvalitet på denne tjenesten. Samtidig betyr muligheten til å prioritere i nettet også muligheten til å nedprioritere noe.

I dette kapitlet går vi gjennom de viktigste reguleringene som kan ha en påvirkning på digital tjenesteutvikling, elektronisk handel og verdiskaping i informasjonssektoren som den er definert i hovednæringsområdet J i SN2007: forlagsvirksomhet, film-, video- og fjernsynsprogram produksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, radio- og fjernsyns-kringkasting, telekommunikasjon, tjenester tilknyt-

tet informasjonsteknologi, og informasjonstjenester.

Det er mange reguleringer som berører disse næringene på samme måte som det berører alle næringer. Vi avgrenser omtalen til konkurranse-loven og regulering som særlig påvirker informasjonssektoren.

Vi gjør også en *kort* vurdering av om reguleringen kan være en barriere mot digital tjenesteutvikling, elektronisk handel og verdiskaping, og dermed om det er reguleringer det kan være viktig å vurdere nærmere i Digiutvalget.

Innledningsvis presenterer vi en oppsummerende tabell, Figur 36.

6.1 Konkurranseloven⁵⁷

Gjeldende konkurranselov trådte i kraft 1. mai 2004, og avløste konkurranseloven av 1993. Lovens formål er å fremme konkurranse for å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser. Det skal tas særlig hensyn til forbrukernes interesser ved anvendelse av loven.

Konkurranseloven inneholder forbud mot samarbeid mellom foretak som begrenser konkurransen, og forbud mot at foretak misbruker sin dominerende stilling. Konkurransetilsynet overvåker også om fusjoner og oppkjøp begrenser konkurransen.

Konkurranselovgivningen er i tråd med internasjonal praksis og fungerer ikke som en særlig barriere for informasjonsnæringene.

⁵⁷ Kilde: Konkurransetilsynet, <http://www.konkurransetilsynet.no/konkurranseregler/konkurranseloven/>

FIGUR 36

Oversikt over reguleringer som kan ha en påvirkning på informasjonssektoren og som vi vurderer kan være spesielt viktige for akkurat denne sektoren i forbindelse med digitaliseringen.

Regulering	Kan være viktig å se nærmere på?	Kommentar
Konkurranseloven	Nei	Fungerer hensiktsmessig på tvers av næringer
Ekomloven	Nei	Ble innført for å imøtekomme problemstillingene rundt konvergens og kommunikasjonstjenester
Nettnøytralitetsregulering	Ja	Ikke innført p.t., men kan potensielt ha stor innvirkning på innovasjon i informasjonssektoren
Patentregulering	Ja	Uklart om patentreguleringen er tilpasset den digitale virkeligheten, eller om den hemmer innovasjon
Anskaffelsesregelverket	Ja	Uklart om tolkningen av regelverket er tilpasset den digitale virkeligheten, eller om den hemmer innovasjon.
Medieeierskapsloven	Usikkert	Vurdert av et ekspertutvalg, og Kulturdepartementet har sendt et nytt lovforslag ut på høring (juni 2012)
Kringkastingsloven	Usikkert	Gråsoner mellom kringkasting og internett baserte tjenester, men det er kringkasting som er diskriminert
Merverdiavgiftsloven	Ja	Ulike momsregler for ulike typer innhold avhengig av distribusjonskanal som diskriminerer digitale tjenester
Åndsverksloven	Usikkert	Vurdert av ekspertutvalg og kulturdepartementet har et lovforslag ute på høring. Usikkert hvorvidt dette svarer på digiutvalgets mandat
Fastprisavtaler/innkjøpsavtaler/produksjonsstøtte	Ja	Subsidieringsordninger til innhold/tjenester som konkurrerer på markeder som er delvis overlappende og som diskriminerer digitale tjenester
Personvernlovgivning	Usikkert	Begrensningene som personvernreguleringen pålegger de digitale næringene kan fungere som en barriere til innovasjon
Forbrukerrettigheter	Usikkert	Ulike rettigheter ved kjøp av digitale produkter sammenlignet med kjøp av fysiske produkter

Kilde: Menon

6.2 Ekomloven⁵⁸

Ekomloven trådte i kraft 25. juli 2003 og avløste lov om telekommunikasjon. Ekomloven innfører EUs direktiver for elektronisk kommunikasjon i norsk rett.

Ekomlovens formål er å sikre brukerne i hele landet gode, rimelige og fremtidsrettede elektroniske kommunikasjonstjenester, gjennom effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å legge til rette for bærekraftig konkurranse, samt stimulere til næringsutvikling og innovasjon.

Post- og teletilsynet skal definere relevante markeder, vurdere om tilbydere har såkalt «sterk markedsstilling» og vurdere forpliktelser for tilbydere med sterk markedsstilling. En tilbyder med sterk markedsstilling kan for eksempel pålegges å gi tilgang til eksterne tilbydere på vilkår som ikke diskriminerer, eller å opprette regnskapsmessig skille mellom ulike virksomhetsområder og aktiviteter. Hensikten med slike tiltak er å legge til rette for konkurranse i markedene i en overgangsperiode inntil de kan reguleres av konkurranseloven alene.⁷¹ Ekomloven fungerer ikke som en særlig barriere for informasjonsnæringene.

6.3 Nettnøytralitetsregulering

Vi har for øyeblikket ikke lovgivning som eksplisitt adresserer nettnøytralitet. Vi har imidlertid noen ikke-bindende retningslinjer utformet av aktørene i markedet.⁵⁹

En eventuell ny regulering på dette området kan for eksempel hindre enhver diskriminering av

⁵⁸ Kilde: Ekomloven, <http://www.lovdatab.no/all/hl-20030704-083.html>

⁵⁹ Kilde: Post- og teletilsynet, <http://www.npt.no/ikbViewer/Content/109604/Guidelines%20for%20network%20neutrality.pdf>

datapakker i nettverkene. Det kan også bli mulig for aksessleverandørene å diskriminere sluttbruker (gjennom prising), men ikke innholdsleverandører. Eller, som i konkurranselovgivningen i dag, der vi ikke sammenligner pakker, innhold og applikasjoner, men to bedrifter som spør etter den samme kapasiteten eller kvaliteten på tjenesten, og der dominerende aktører ikke får misbruke sin posisjon.

De ulike løsningene kan påvirke utviklingen i informasjonsnæringene på ulike måter. For eksempel kan et forbud mot enhver diskriminering av datapakker i nettverkene hindre at enkelte tjenester fungerer tilfredsstillende for sluttbruker. Dette kan føre til mindre innovasjon i tjenester som krever god sanntids kapasitet. Det kan også føre til økt innovasjon fordi man blir presset til å finne nye smarte løsninger.

Det kan være grunn til å se nærmere på hvordan en eventuell nettnøytralitetsregulering vil påvirke informasjonssektoren, for eksempel når det gjelder innovasjon i næringen.

6.4 Patentregulering⁶⁰

Patentregulering skal sikre oppfinnere eiendomsrett til innovasjoner som er allment nyskapende. Patentloven trådte i kraft 1. januar 1968.

Patentreguleringen påvirker informasjonssektoren spesielt blant annet fordi innovasjonssyklusen i denne sektoren gjerne er rask. Det foregår også en diskusjon rundt open source og hvorvidt patentregulering fremmer eller hemmer innovasjon. Det kan dermed være grunn til å se nærmere på patentreguleringen.

⁶⁰ Kilde: Patentloven, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19671215-009.html>

6.5 Anskaffelsesregelverket⁶¹

Anskaffelsesfeltet ble regulert i 1992 som en ren gjennomføring av de relevante EØS-direktivene.⁶²

Formålet med regelverket er å bidra til økt verdiskapning i samfunnet ved å sikre mest mulig effektiv ressursbruk ved offentlige anskaffelser basert på forretningsmessighet og likebehandling. Regelverket skal også bidra til at det offentlige opptrer med stor integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.

Det er ikke særlige barrierer for informasjonsnæringen i dette regelverket. Samtidig gir regelverket rom for tolkninger ved at kravspesifikasjoner i praksis gjerne har en teknologisk bias. Dette kan for eksempel innebære at en offentlig etat som skal få bygget et nytt kommunikasjonsnett ikke bare spesifiserer de funksjonelle kravene man har til et slikt nett, men spesifikt ber om et tilbud på TETRA.

En slik teknologisk bias kan fungere som en barriere for innovasjon i informasjonsnæringen ved at man låses til dagens løsninger. Det kan dermed være grunn for utvalget å se på tolkningen av regelverket, spesielt med tanke på behovet for funksjonelle kravspesifikasjoner for å unngå teknologisk bias.

6.6 Medieierskapsloven⁶³

Medieierskapsloven ble innført i 1997, og er basert på en inndeling av mediebransjen i henholdsvis dagspresse, radio og fjernsyn. Loven fastsetter

⁶¹ Lov om offentlige anskaffelser, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19671215-009.html>

⁶² NOU: 2012:2, Utenfor og innenfor, Norges avtaler med EU

⁶³ Medieierskapsloven: <http://www.lovdatab.no/all/nl-19970613-053.html>

veiledende grense for kontroll innenfor hvert av disse markedene, den har også grenser for samtidig eierskap innenfor flere markeder. Elektroniske medier er formelt omfattet av lovens virkeområde, men det er ikke fastsatt grenser for eierskap i slike medier. I praksis blir ikke netjtjenester tatt med når Medietilsynet skal beregne en aktørs eierposisjon på mediemarkedet.

Basert på innspill fra en ekspertgruppe har Kulturdepartementet sendt et lovforslag ut på høring i juni 2012⁶⁴. Blant annet foreslås det at elektronisk mediebruk inntil videre regnes inn i de øvrige mediemarkedene (dvs. dagspresse, radio, fjernsyn). Departementet har ikke foreslått endringer med hensyn til samtidig eierskap i flere ledd i verdikjeden, f.eks. både innholdsproduksjon og distribusjon.

Sterk eierkonsentrasjon i den digitale mediebransjen, både horisontalt og vertikalt, kan påvirke innovasjon og nyetablering i informasjonssektoren. Blant annet kan det være vanskelig for nye innholdsleverandører å etablere seg. Det kan derfor være grunn for digiutvalget til å se nærmere på denne reguleringen. Samtidig har rapporten fra ekspertgruppen og det nye lovforslaget redusert behovet for en gjennomgang av reguleringen.

6.7 Kringkastingsloven⁶⁵

Kringkastingsloven regulerer utsending av tale, musikk, bilder og lignende med radiobølger eller over tråd, ment til å mottas direkte av allmenheten. Den gir blant annet retningslinjer knyttet til forvaltning, konsesjon og reklame.

⁶⁴ Kulturdepartementets utkast til endringer i medieierskapsloven, inkl. rapport fra ekspertgruppen som vedlegg. http://www.regjeringen.no/upload/KUD/Medier/Hoeringssaker/Utkast_til_endringer_i_lov_om_eierskap_i_medier.pdf

⁶⁵ Kringkastingsloven, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19921204-127.html>

Det er gråsoner mellom kringkastingsloven og internettbaserte tjenester, og konvergensutvalget hadde i 1999 en gjennomgang av behovet for å endre loven.⁶⁶

Kringkastingsloven favoriserer internettbaserte tjenester foran konvensjonell kringkasting, og det kan være grunn til å se på om denne diskrimineringen fortsatt er hensiktsmessig. Samtidig er det lite som tyder på at denne reguleringen fungerer som en barriere for de digitale næringene, og det er dermed mulig at dette ligger utenfor digiutvalgets mandat.

6.8 Merverdiavgiftsloven⁶⁷

Etter merverdiavgiftsloven er det for eksempel gitt momsfritak og momsreduksjon til enkelte av tjenestene/produktene fra informasjonssektoren, for eksempel for papirbøker.

Mediestøtteutvalget foretok en vurdering av bruk av økonomiske virkemidler på medieområdet i NOU 2010:14⁶⁸, men forholdt seg i liten grad til om dette fungerer som barrierer til innovasjon.

Det kan være grunn til å se nærmere på om ulike toll og avgiftsregler for innhold/tjenester som konkurrerer på markeder som er delvis overlappende kan fungere som en barriere i innovasjonssektoren.

⁶⁶ NOU 1999:26, Sammensmelting av tele-, data- og mediesektorene, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/sd/dok/nouer/1999/nou-1999-26/9.html?id=142115>

⁶⁷ Merverdiavgiftsloven, <http://www.lovdatab.no/all/nl-20090619-058.html>

⁶⁸ NOU 2010:14, Lett å komme til orde, vanskelig å bli hørt – en moderne mediestøtte, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2010/nou-2010-14/3.html?id=628606>

6.9 Åndsverksloven⁶⁹

Gjennom åndsverksloven beskyttes kunstneriske verk. Loven gir opphavsmannen enerett til «å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten», altså når det blir framført utenfor den private sfære. Det er i stor grad organisasjonene TONO og GRAMO som forvalter rettighetene til musikk.

Digitaliseringen av åndsverk påvirker distribusjon og forretningsmodell, og lovverket er i liten grad tilpasset dagens virkelighet. Kulturdepartementet har sendt et lovendringsforslag ut på høring. Dette forslaget fokuserer i stor grad på ulovlig fildeling og det uklart om det er grunn for utvalget til å se nærmere på åndsverksloven som barriere for innovasjon i informasjonssektoren.⁷⁰

6.10 Fastprisavtaler/ innkjøpsavtaler/ produksjonsstøtte

Bakgrunnen for denne reguleringen er kulturpolitisk. Bokbransjen har for eksempel et unntak fra konkurranselovens bestemmelse om konkurransebegrensende samarbeid, og i Nasjonalbudsjettet for 2012⁷¹ ble denne ordningen videreført ut 2012 for fag- og lærebøker og ut 2014 for skjønnlitteratur.

Innretningen på reguleringen kan påvirke hvilke forretningsmodeller aktørene i næringen ønsker å benytte.

Det kan være grunn til å se nærmere på hvordan subsidieringsordningene til innhold/tjenester som

⁶⁹ Åndsverksloven, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19610512-002.html>

⁷⁰ Kulturdepartementet, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/hoeringer/hoeringsdok/2011/horing---endringer-i-andsverkloven---til.html?id=643799>

⁷¹ Nasjonalbudsjettet 2012, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/stmeld/2011-2012/meld-st-1-2011--2012/5.html?id=659178>

konkurrerer på markeder som er delvis overlappende fungerer som en barriere for innovasjon og nyetablering.

en barriere for informasjonsnæringen. Det kan derfor være grunn for utvalget å se nærmere på denne reguleringen.

6.11 Personvernlovgivning⁷²

Formålet med personvernloven er å beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket gjennom behandling av personopplysninger. Loven ble sist endret i april 2012, og medfører betydelige krav til den digitale næringen. Samtidig stiller den digitale virkeligheten utfordrende krav til personvernlovgivningen, og ikke alle problemstillinger er løst enda. Dette gjelder for eksempel måten data blir tilgjengelig på for tredjepart.

Personvernlovgivningen kan fungere som en barriere for innovasjon i informasjonsbransjen. Det er sannsynligvis mange gode ideer som har blitt stoppet fordi de ville ha krenket behovet for personvern. Samtidig har lovgiver på dette området tatt inn over seg den digitale virkeligheten.

6.12 Forbrukerrettigheter

Forbrukerrettigheter er for eksempel regulert i angreterretten⁷³, som gir forbrukere rett til å heve et kjøp som er gjort ved fjernsalg, for eksempel via internett.

Denne type lovgivning er i liten grad tilpasset digitaliseringen. Det kan for eksempel være betydelig vanskeligere å angre når du har kjøpt et digitalt produkt enn når du har kjøpt et fysisk produkt. Dersom dette for eksempel påvirker kundene negativt ved at de kjøper digitale produkter i mindre grad enn de hadde ønsket, kan det fungere som

⁷² Personvernloven, http://www.lovdato.no/cgi-wif/wiftdles?doc=/usr/www/lovdato/all/nl-20000414-031.html&dep=alle&titt=personopp*&

⁷³ Angreterretten, <http://www.lovdato.no/all/nl-20001221-105.html>

Vedlegg 1. Om det statistiske datagrunnlaget

6.13 Innovasjon Norge

Innovasjon Norge har oversendt statistikk som er hentet ut fra deres MRS system. Av statistikken framkommer alle lån, tilskudd og garantier som er gitt til bedrifter, i perioden 2005 til 2006, fordelt på næringer (NACE).

I gjennomgangen av statistikken oppdaget DAMVAD enkelte feil i bruk av NACE-kategoriseringen. Enkelte NACE-nummer som Innovasjon Norge har benyttet eksisterer ikke lengre. DAMVAD har oppdatert disse NACE-nummere til dagens NACE-nomenklatur, i henhold til SSB (2008), Standard for næringsgruppering, korrigert utgave⁷⁴. DAMVAD har ikke prioritert ressurser til å gjennomgå hver enkelt bedrift med feil NACE-kode for å vurdere riktig innplassering i nomenklaturen.

Dette kan medføre småfeil i presentasjonen av Innovasjon Norges tilskudd fordelt på næringer, men DAMVAD oppfatter at disse feilene er marginale.

6.14 Forskningsrådet

Forskningsrådets programbevilgninger og andre aktiviteter

Forskningsrådet har oversendt statistikk fra over bevilgningene til Forskningsrådet fordelt på programmer/aktiviteter, næringer og år. Statistikken inkluderer andre typer bevilgninger enn kun programmer, herunder senter-satsinger og forvaltningsoppgaver for Nærings- og handelsdepartementet. Næringsfordelingene utarbeidet i denne rapporten inkluderer derfor også den type satsing som ikke er rettet mot næringer.

⁷⁴ http://www.ssb.no/emner/10/01/nos_sn/nos_d383/nos_d383.pdf

I statistikken er kun det øverste nivået av næringsinndelinger, og derfor er statistikken som er presentert på et relativt overordnet nivå.

SkatteFUNN

Som nevnt i rapporten har Forskningsrådet statistikk over de virksomhetene de selv godkjenner for skattefradrag. Hva som blir det reelle fradraget har vi ikke informasjon om. Forskningsrådet har oversendt statistikk over hvilke prosjekter som var godkjent i perioden 2007-2011, med organisasjonsnummer og budsjetterte prosjektkostnader og budsjettert skattefradrag for hvert år. I gjennomsnitt utbetales mellom 70 pst. og 80 pst. av det budsjetterte skattefradraget.

Forskningsrådet har ikke statistikken fordelt på næringer. Derfor har DAMVAD og Menon benyttet Menon sin egen database over regnskapspliktige foretak og flettet denne sammen med Forskningsrådets statistikk. Dette innebærer at virksomheter som har fått tilslag gjennom SkatteFUNN men som ikke er regnskapspliktige, ikke er inkludert i vår presentasjon av tallene.

DAMVAD mener at dette har liten betydning for helhetsbildet. Det er kun en liten andel av skattefradragene (7,5 pst.) som går til virksomheter som ikke er inkludert i vår analyse.

6.15 SIVA

SIVA har oversendt statistikk over hvilke virksomheter som er lokalisert i inkubatorene og i næringshagene i perioden 2010 til 2011. Heller ikke SIVA har statistikken fordelt på næringer, slik at DAMVAD og Menon også her har benyttet Menons database for å få næringstilhørighet, hvilket innebærer at virksomheter som ikke er regnskapspliktige eller som er registrert etter 2010 ikke er inkludert.

Dette innebærer at DAMVAD kun har informasjon om næringstilhørigheten til 54 pst. av registrerte næringshagebedrifter i 2010 og 2011, og 58 pst. av registrerte inkubatorbedrifter i 2010 og 2011. Informasjonen om inkubatorbedrifter er betraktelig mer mangelfull i 2011, der har vi næringsfordeling på kun 30 pst. av virksomhetene.

Vedlegg 2 Innovasjon Norges programmer

Tabellene under viser oversikt over Innovasjon Norges programvirksomhet

INNOVASJON NORGES PROGRAMMER				
Programnavn/ ordninger	Type	Relevans	Kort beskrivelse	Omfang
ARENA-programmet	Nettverk	Ja	Faglig og finansiell støtte til langsiktige utviklingsprosjekter i regionale næringsmiljøer. Disse næringsmiljøene kan ha karakter av næringsklynger eller representere mer umodne relasjoner mellom bedrifter og kunnskaps- og utviklingsaktører.	38,1
NCE-programmet	Nettverk	Ja	Faglig og finansiell støtte til gjennomføring av langsiktige og målrettede utviklingsprosjekter i næringsklynger. NCE-programmet velger ut og tilbyr bistand til de regionale næringsklyngene som har best forutsetninger for videre vekst, og som har klare ambisjoner om et langsiktig og forpliktende samarbeid.	63,1
Kompetanse-programmet	Kompetanse-heving	Ja	Kompetansetjenester innen bedriftsutvikling, ledelse, strategi, innovasjon og internasjonalisering. Målgruppen er særlig små- og mellomstorebedrifter med endringsvilje og vekstambisjoner, særlig internasjonal vekst.	31
Internasjonal Vekst-programmet	Rådgivning	Ja	SMBer kan benytte Innovasjon Norges rådgivere på utekontorene som sparringspartner/rådgivning gjennom alle faser fra idéavklaring, utvikling, internasjonal markedsintroduksjon og vekst. Dette skal bidra til at prosessen blir enklere for bedriften.	15
Bedrift i EU/Enterprise Europe Network	Rådgivning	Ja	Rådgivning i EØS-rett, EU-rett, EU-programmer slik at bedrifter skal bedre kunne utnytte mulighetene i det indre marked.	5,45
Forsknings- og utviklingskontra- kter (OFU/IFU)	Kompetanse-heving	Ja	Risikoavlastning og kompetansetilførsel til bedrifter som samarbeider om behovsdrivet innovasjon og markedsrettet FoU. Det innebærer et nært utviklings samarbeid om krevende forsknings- og utviklingsprosjekter mellom to eller flere parter, og en kontraktfestet og målrettet samarbeidsavtale mellom dem.	336,5
Høyvekst-programmet	Kompetanse-heving	Ja	Gjennom Høyvekstprogrammet får bedrifter tilknyttet seg et rådgivningsteam for en to årsperiode som skal bistå bedriften i å få framdrift og minimere risiko, og tilføre gründeren kompetanse.	5,5

Kilde: Innovasjon Norge

INNOVASJON NORGES PROGRAMMER FORTS.

Programnavn/ ordninger	Type	Relevans	Kort beskrivelse	Omfang
Bedriftsnettverk stjenesten	Nettverk	Ja	Er rettet mot små og mellomstore bedrifter, og skal bidra til å forenkle prosessen med å etablere kommersielt strategisk samarbeid med andre bedrifter.	15,3
IPR-rådgivning	Rådgivning	Ja	IPR-rådgivning tilbys av Innovasjon Norge, og dette dreier seg om veiledning om hvordan du kan beskytte og utnytte din IPR (varemerke, design, patenter, åndsverk mm,) kommersielt.	4 årsverk
Nærings- utvikling og bistand	Kompetanse- heving	Ja	Innovasjon Norge tilbyr markedskompetanse og representerer en viktig møteplass for næringsliv og bistandsmyndigheter i utviklings- og vekstmarkeder.	7 årsverk
Design- programmet	Rådgivning	Kanskje	Designfaglig rådgivning tilpasset hver enkelt bedrift. Rådgivningen innebærer å kartlegge hvor markedsorientert bedriften er, initiere evt. forprosjekter, identifisere designbehov osv.	11,1
Kvinner i næringslivet	Kompetanse- heving	Kanskje	En rekke tiltak for mobilisering av kvinner i næringslivet gjennom Innovasjon Norges eksisterende tjenestetilbud og noen særskilte ordninger rettet mot kvinner, eksempelvis ledermentor og årets gründerkvinne.	14,8
Ung Gründer	Kompetanse- heving	Kanskje	Omfatter særlig to tiltak rettet mot ungdom; kultur- og infrastrukturtiltak rettet mot unge potensielle etablerere. I dette ligger også en del arrangementer. I tillegg er det særlig oppfølging av unge gründere gjennom Mentortjenesten for gründere.	23,4
Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene (FUNK)	Kompetanse- heving	Kanskje	Målgruppen er kommuner. Hensikten er å øke kompetansen i kommuner slik at de kan være førstelinjetjeneste for lokale gründere.	3
Miljøteknologi- ordningen	Finansiering	Kanskje	Målgruppen er miljøteknologi-prosjekter. Dette dreier seg om en støtteordning for pilot- og demonstrasjonsanlegg innenfor utvikling av ny miljøteknologi.	257,1
Regional omstilling	Rådgivning	Nei	Målgruppen er kommuner og regioner i en omstillingsprosess. Innovasjon Norge er kvalitetssikrer, rådgiver og oppfølger av omstillingsarbeidet.	13,4
Profilering av norsk reiseliv	Profilering	Nei	Målgruppen er turoperatører. Dette dreier seg i hovedsak om å utvikle kampanjer som skal bidra til å profilere Norge som attraktivt reisemål.	336

Kilde: Innovasjon Norge

INNOVASJON NORGES PROGRAMMER FORTS.

Programnavn/ ordninger	Type	Relevans	Kort beskrivelse	Omfang
Innovasjon i reiselivs-næringen	Finansiering, nettverk, kompetanseheving og rådgivning	Nei	Målgruppen er reiselivsnæring. Det dreier seg om både rådgivning, nettverk, finansiering og kompetanseheving for å bedre konkurranseevnen i norsk reiseliv. Programmet er sammensatt av andre programmer som omtales nærmere for seg selv.	20
Omdømme-programmet	Profilering	Nei	Innovasjon Norge skal være en pådriver for at norsk næringsliv utvikler strategiske omdømmeopposisjoner i viktige markeder, og profilere Norge.	
Marint verdiskapings-program	Nettverk, kompetanse	Nei	Målgruppen er sjømatnæringen. Gjennom programmet tilbys en rekke ulike tjenester, herunder nettverk, kompetanseprogram, makedstiltak og utviklingstiltak.	77
Lokalmat-programmet	Kompetanse, finansiering	Nei	Målgruppen er lokalmatprodusenter og reiselivsnæring. Gjennom programmet kan produsenter både få finansiell støtte og kompetanseheving.	76,4
Trebasert innovasjonsprogram	Finansiering	Nei	Målgrupper er virksomheter i treproduktbransjen. Programmet tilbyr finansiell støtte til utviklingsprosjekter innen tre.	35,6
Bioenergi-programmet	Finansiering og kompetanseheving	Nei	Målgruppen er bønder og skogeiere. Programmet skal stimulere jord- og skogbrukere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme.	55,6
Verdiskapings-programmet for rein	Finansiering og kompetanseheving	Nei	Målgruppen råvareleverandører av rein. Skal bidra til økt lokal slakting og foredling, samt å finne nye markeder for omsetning av reinkjøtt og bioprodukter. Støtte gis bl.a. til bedriftsutvikling, produktutvikling og markedsføring.	5,2
Utviklings-programmet for Grønt reiseliv 2011	Finansiering og kompetanseheving	Nei	Målgruppen er bønder og virksomheter innenfor bygdebasert reiseliv. Støtte gis bl.a. til bedriftsutvikling, produktutvikling og markedsføring.	16,2
Maritim utvikling, 2011	Finansiering	Nei	Målgruppen er bedrifter i maritim næring. Tilskuddsordning til prosjekter som tar sikte på å utvikle nye, lønnsomme og konkurransedyktige produkter i maritim næring.	12
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	Finansiering	Nei	Målgruppen er virksomheter i landbruket. BU-midlene inkluderer tilskudd til utrednings- og tilretteleggingstiltak, etablererstipend, tilskudd til bedriftsutvikling, tilskudd og rentestøtte til investeringer samt tilskudd til mindre investeringer i landbruksnæringen.	1412,1
Sentrale bygdeutviklingsmidler	Finansiering	Nei	Målgruppen er virksomheter i landbruket. Midlene har i hovedsak vært benyttet som grunnstøtte til ulike næringsorganisasjoner i	8,7

Kilde: Innovasjon Norge

Vedlegg 3 Forskningsrådets programmer

Under er tabeller som viser de viktigste programmene for informasjonssektoren, som Forskningsrådet forvalter. Statistikken fra Forskningsrådet inneholder også midler som ikke er fordelt gjennom andre aktiviteter enn programvirksomheten, eksempelvis SFI: Senter for forskningsdrevet innovasjon.

Vi har kun tatt med de 15 største programmene og satsingene, selv om J-næringene har fått midler fra om lag 50 forskjellige program og satsinger over tid.

FORSKNINGSRÅDETS PROGRAMMER				
Programnavn	Type	Kort beskrivelse	Omfang 2011 (mill. kr)	Andel til J (%)
FORNY-3/FORNY 2020 - Kommersialisering av FoU-resultater	Nettverksprogram	Stimulere til økt kommersialisering og forretningsutvikling fra offentlig finansierte forskningsmiljøer.	111,6	22
VERDIKT - Kjernekompetanse og verdiskaping IKT	Stort program	Frembringe IKT-kompetanse og – verdiskaping i verdensklasse.	177,7	19
BIA - Brukerstyrt innovasjonsarena	Brukerstyrt innovasjonsprogram	Bygge opp nytt, kunnskapsbasert næringsliv og fornyelse av etablert næringsliv.	308,2	4
PETROMAKS - Maks.utnytt.av petroleumressurser	Stort program	Bidra til økt verdiskaping for samfunnet ved at petroleumressursene utnyttes optimalt innenfor miljømessig forsvarlige rammer, gjennom kunnskaps- og næringsutvikling.	211,5	2
SFI - Sentre for forskn.drevet innovasjon	Sentersatsing	Skal styrke innovasjonsevnen i næringslivet gjennom satsing på langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom forskningsaktive bedrifter og framstående forskningsmiljøer. Det er etablert 14 sentre i Norge.	176,6	7
MAROFF og MAROFF 2 - Maritim virks.og offshore-operasjoner	Brukerstyrt innovasjonsprogram	Støtter forskning som fremmer innovasjon og miljøvennlig verdiskaping i den maritime næringen.	356,3	3
EUROSTARS - EUROSTARS	Internasjonal prosjektstøtte	Felles initiativ fra EUREKA og EU-kommisjonen for å styrke forskningsutførende SMB'er.	48,1	16

Kilde: Forskningsrådet

FORSKNINGSRÅDETS PROGRAMMER FORTS.

Programnavn	Type	Kort beskrivelse	Omfang 2011 (mill. kr)	Andel til J (%)
DEMO2000 - Prosj.ret tekn.utv. petro.virk		Skal fremme langsiktig konkurransedyktighet i petroleumsnæringen og fortsatt lønnsom utvikling av ressursene på norsk sokkel.	26,6	8
PES	Internasjonale nettverkstiltak	Stimulere til å etablere prosjektkonsortium og utarbeide prosjektforslag rettet mot: EUs 7. rammeprogram (7RP), Randsoneaktiviteter rundt EUs 7RP, EUREKA/EUROST ARS og utlysninger av forskningsmidler gjennom EØS-finansieringsordningene.	44,9	4
IT-FUNK - IT for funksjonshemmede	Brukerstyrt innovasjonsprogram	IT Funk skal bidra til at mennesker med nedsatt funksjonsevne får bedre tilgang til informasjons- og kommunikasjonsteknologi og derigjennom til samfunnet. Prosjekter som gir økt tilgjengelighet til utdanning/opplæring og arbeid blir prioritert.	16,7	31
SMARTRANS - Næringslivets transp. og ITS	Brukerstyrt innovasjonsprogram	Har mer effektive og bærekraftige transportløsninger og transportnæringer som overordnede mål. Programmet har hatt økende fokus på reduksjon av klimagasser fra næringstransporter	22,0	4
RENERGI - Fremtidens rene energisystemer	Stort program	Programmet utvikler kunnskap og løsninger som grunnlag for bærekraftig forvaltning av landets energiresurser og internasjonalt konkurransedyktig næringsutvikling knyttet til energisektoren (utenom petroleum) samt miljøvennlig transport.	317,8	1

Kilde: Forskningsrådet

DAMVAD
OSLO . COPENHAGEN . DAMVAD.COM

Badstuestræde 20
DK-1209 Copenhagen K
Tel. +45 3315 7554

Essendrops gate 3
N-0368 Oslo
Tel. +47 970 43 859